

Veiksmožodžių *diskutuoti*, *disputuoti* valentingumas dabartinėje lietuvių kalboje

Loreta Vaičiulytė-Semėnienė

Lietuvių kalbos institutas
Institute of the Lithuanian Language
orcid.org/0000-0003-2196-8937
loreta.semeniene@lki.lt

Anotacija. Straipsnyje pristatomo tyrimo objektas – tarptautinių veiksmožodžių *diskutuoti*, *disputuoti* formos. Daugiausia remiantis *Dabartinės lietuvių kalbos tekstyno* medžiaga siekta nustatyti šių predikatų valentingumą. Paaiškėjo, kad valentingumo aspektu skirtingos keturios *diskutuoti* reikšmės, turinčios skirtingą sintaksinį ir / arba semantinį valentingumą. Trireikšmis *disputuoti* vartojamas pagal tris skirtingas semantinio ir sintaksinio valentingumo struktūras.

Raktažodžiai: veiksmožodis *diskutuoti*, veiksmožodis *disputuoti*, valentingumas, leksinis semantinis laukas

Valency of the Verb *diskutuoti* and *disputuoti* in Contemporary Lithuanian Language

Summary: The object of this article are the verbs *diskutuoti* (eng. *discuss*) and *disputuoti* (eng. *dispute*). The aim is to investigate their combinability from the perspective of valency, using the data from the Corpus of Contemporary Lithuanian Language (CCLL). The 600 examples analyzed, which include different forms of the verb *diskutuoti* and the verb *disputuoti* from the CCLL and the Internet, reveal the similarities and differences in the syntactic and semantic valency of these verbs.

Recognizing that meanings have no strict boundaries, and considering that the meaning of a predicate becomes clear in a sentence and that the semantic structure of a sentence represents a certain interpretation of a situation, the verb *diskutuoti* have several meanings in the aspect of valence: ‘1. to exchange opinions and points of view in a conversation, discussion, to share opinions, points of view’, ‘2. to have an opinion, an view on a certain issue, topic’, ‘3. to talk argumentatively, to argue, to disagree, to reach an agreement on a particular issue, topic’, ‘4. to talk in details, to discuss in consultation with each other deliberate; dispute’.

In cases where the *diskutuoti* is used in the meaning of ‘1. to exchange opinions and points of view in a conversation, discussion, to share opinions, points of view’, and the agent subject is said in the plural form of a noun or a word used in a noun, it is monovalent (*People discuss with each other again*). Bivalent *diskutuoti* ‘1. to exchange opinions and points of view in a conversation, discussion, to share opinions, points of view’ controls the necessary agent subject and the indirect object corresponding to the comitative, expressed by the construction with preposition *su*.

Syntactic actants for bivalent *diskutuoti* ‘2. to have an opinion, an view on a certain issue, topic’ are told by the nominative of the subject and the construction with preposition *su* of the indirect object; semantic valence – [Pcp, Con_{com}] (*Jonas discusses with the author’s interpretation*).

Trivalent *diskutuoti* ‘3. to talk argumentatively, to argue, to disagree, to reach an agreement on a particular issue, topic’ requires the agent’s subject, indirect objects corresponding to the functions of comitative and contentive. In the sentence, the comitative is expressed by the preposition *su*, and the contentive is optionally expressed by the preposition *apie* or *dėl* (*Onutė discusses with the economist about cabbage / on the principles of nutrition*). The latter can be replaced by a subordinate clause or a construction with *question*, *topic*, etc. In cases where the subject used to discuss is said in the plural form of the word that corresponds to the agent, the verb *diskutuoti* is bivalent, i.e. [A, Con].

The verb *diskutuoti* using the meaning ‘4. to talk in details, to discuss in consultation with each other deliberate; dispute’, syntactic actants are expressed by the plural nominative of the subject and the accusative of the direct object; semantic valence – [A, Con].

From the few examples found with the verb *disputuoti*, it became clear that several meanings of this verb are possible in terms of valence. Bivalent *disputuoti* ‘1. dispute to exchange, sharing opinions, points of view’ governs the necessary subject of the agent and the indirect object corresponding to the comitative, expressed by the construction with preposition *su* (*John disputes with the professor in English*). Bivalent *disputuoti* ‘2. to dispute, to question whether something is true’ or something like that syntactic actants are told by the nominative of the subject and the accusative of the direct object; semantic valence – [A, Con] (*Jonas disputed theses*). Trivalent *disputuoti* ‘3. argue, disagree’ or the like requires the agent’s subject and indirect objects corresponding to the functions of comitative and contentive. In the sentence, the comitative is expressed by the necessary preposition *su*, while the contentive is optionally expressed by the construction of the preposition *apie* or *dėl* (*Women are disputing with men about faith / on their role in society*). These prepositional constructions can be replaced by a subordinate clause or by a construction with *question*, *topic*, etc.

Keywords: verb *diskutuoti*, verb *disputuoti*, valency, lexical semantic field

Įvadas

Veiksmažodžių, jų daiktavardinių abstraktų valentingumo tyrimai išlieka aktualūs (Čižik-Prokaševa 2024 ir ten cituojamą literatūrą), nes kinta lietuvių kalba, kurios tyrimais ir grindžiamas šiame tekste pristatomas tyrimas. Lietuvių kalbos kismui įtakos turi ir kitos kalbos. Kitų kalbų įtaka gali būti atpažįstama tiriant tarptautinių žodžių dabartinėje lietuvių kalboje vartoseną. Taigi, siekiant aprašyti dviejų dabartinėje lietuvių kalboje vartojamų tarptautinių veiksmažodžių valentingumą, tikslinga ne tik apibrėžti analizuojamos kalbinės medžiagos apimtį, bet ir atsižvelgti į tai, kaip nagrinėjami žodžiai teikiami anglų, rusų ir kt. kalbų žodynuose. Tyrimas, paremtas Kauno VDU Kompiuterinės lingvistikos centro sudaryto *Dabartinės lietuvių kalbos tekstyno* (DLKT) medžiaga, suteikia pakankamai informacijos apie veiksmažodžių semantiką ir gramatiką.

Straipsnyje pristatomo darbo tikslas – atsižvelgiant į verbocentrinio sakinio modelio sampratą ir pagrindinius valentingumo teorijos principus, nustatyti veiksmažodžių *diskutuoti*, *disputuoti* valentingumą. Kalbant apie jį, svarbi *diskutuoti*, *disputuoti* semantika. Todėl remiamasi aiškinamaisiais ir specialiaisiais žodynais ir kitais ištekliais, iš kurių taip pat matyti minimalus leksinis semantinis laukas. Tikslui pasiekti kelti tokie uždaviniai: 1) pristatyti teorinį tyrimo pagrindą (žr. 1 skyrių); 1) apžvelgti, kas apie *diskutuoti*, *disputuoti* aiškėja iš gramatikos darbų, žodynų (žr. 2 ir 3 skyrių); 3) pagal pavyzdžius, kur vartojamos skirtingos *diskutuoti*, *disputuoti* formos (žr. 4 skyrių), ir pasitelkus aprašomąjį, interpretacijos, semantinės ir gramatinės analizės metodus, aprašyti nagrinėjamų žodžių semantiką ir gramatiką (žr. 5 ir 6 skyrių).

Pasirinktų veiksmažodžių valentingumo tyrimas gali būti naudingas rengiant lietuvių kalbos žodynus arba juose tikslinant teikiamus žodyninius straipsnius, koreguojant vartosenos normą, sudarant lingvistiškai anotuotus duomenynus, verčiant automatiškai, ypač tarptautinius žodžius.

Teksto autorė rėmėsi: 1) aiškinamaisiais lietuvių kalbos žodynais – *Lietuvių kalbos žodynu* (LKŽ), *Dabartinės lietuvių kalbos žodynu* (DLKŽ), specialiaisiais žodynais: *Tarptautinių žodžių žodynu* (TŽŽ), *Sinonimų žodynu* (SŽ), *Lietuvių kalbos veiksmožodžių junglumo žodynu* (LKVJŽ), duomenynu – *Lietuvių kalbos naujažodžių duomenynu* (ND) ir skaitmeniniu ištekliumi, kur parodomi prasminiai ryšiai tarp žodžių – *Žodžių prasmų tinklu* (ŽPT); 2) aiškinamaisiais anglų kalbos žodynais – *Cambridge Advanced Learner's Dictionary* (CAMBRIDGE), *Collins English Dictionary* (COLLINS), *Oxford Learner's Dictionaries* (OXFORD), 3) aiškinamaisiais rusų kalbos žodynais – *Толковый словарь Ожегова* (TSO), *Толковый словарь Ушакова* (TSU), *Толковый словарь русского языка Ефремовой* (TSE), *Русский семантический словарь* (SEM), 4) aiškinamaisiais latvių kalbų žodynais – *Latviešu literārās valodas vārdnīca* (LLVV), *Mūsdienu latviešu valodas vārdnīcas* (MLVV), 5) aiškinamuoju vokiečių kalbos žodynu – *Wörterbuch der deutsche Sprache* (DUDEN). Pridurtina, kad tiriant dabartinės lietuvių kalbos vartoseną žiūrима ne tik DLKT, bet ir pavyzdžių iš interneto. Interneto tekstams naršyti naudotasi paieškos sistema *Google*.

1. Teorinis tyrimo pagrindas

Pasirinkus nagrinėti tarptautinių *diskutuoti, disputuoti* valentingumą dabartinėje lietuvių kalboje, remiantis verbocentrine sakinio struktūros samprata, pasakytina, kad valentingumas – tai žodžio reikšmės lemiama ypatybė atverti tam tikrą skaičių laisvų vietų, kurias sakinyje arba žodžių junginyje užima tam tikros reikšmės žodžiai bei jų formos arba jų atitikmenys (Sližienė 1994: 16). Valentingumas siejamas su trimis lygmenimis: abstrakčiu loginės semantikos ir dviem konkrečiais kalbos lygmenimis – sintaksės ir leksinės semantikos. Loginės semantikos lygmenyje nustatomas žodžio laisvų vietų skaičius ir jų galimų aktantų semantinės funkcijos, sintaksės lygmenyje nustatoma valentinių aktantų gramatinė forma ir jų būtinumas arba fakultatyvumas, leksinės semantikos lygmenyje nustatoma valentinių aktantų semantika. Be valentinių sintaksinių aktantų, kurių būtinumas ir fakultatyvumas nustatomas sakinyje, skiriami laisvieji nariai – sakinio žodžiai, kurie nėra sąlygojami žodžio reikšmės ir nepriklauso jo valentingumui. Laisvieji nariai neužpildo predikato atvertų laisvų vietų, jų sąsają su predikatu lemia jam, kaip tam tikrai kalbos daliai, būdingas grynai gramatinis pajėgumas prisijungti kitus žodžius bei jų formas (Sližienė 1994: 35). Būtinieji sintaksiniai aktantai sakinyje negali būti praleidžiami, kadangi juos praleidus sakinyje pasidaro negramatiškas. Būtinaisiais sintaksiniais aktantais nusakoma ta situacijos dalis, kuri žodžio reikšmei yra svarbiausia ir aktualiausia (Sližienė 1994: 31). Fakultatyvieji sintaksiniai aktantai yra tie, kurie sakinyje gali būti praleidžiami, o sakinyje lieka gramatiškas ir suprantamas. Sakiniai be fakultatyviųjų aktantų reiškia maždaug tą patį, ką ir su jais, kadangi fakultatyvieji aktantai yra implikuoti pačioje žodžio reikšmėje (Sližienė 1994: 35). Pripažįstama, kad nėra griežtos ribos tarp būtinųjų ir fakultatyviųjų aktantų ir laisvųjų narių (Hentschel, Weydt 1994: 345).

Sakinyje aiškėja predikato reikšmė ir kaip interpretuojama nusakomoji situacija, kurią perteikia sakinio semantinė struktūra (Sližienė 1994: 26–27; dar apie tai žr. Drukteinis 2007: 12–14). Manoma, kad „[S]emantinės funkcijos gali būti susijusios kaip nelygiaverčiai vienetai ir dėl to, kad struktūros sudaromos skirtingai perteikiant tą pačią situaciją. Viena semantinė struktūra tiesiogiai perteikia situacijos referentinius vaidmenis, kita struktūra rodo kitokią situacijos dalyvių santykių interpretaciją, pasirinktą sakinio sudarytojo, kitokią perspektyvą“ (Drukteinis 2007: 27).

Praktinėje bendrinės lietuvių kalbos gramatikoje (PBLKG) (2024: 520) teigiama, kad „didžiąją valdymo ryšių dalį lemia pagrindinio žodžio kaip propozicijos¹ centro valentinės (junglumo) ypatybės,

¹ „Propozicija – predikato (tarinio) ir jo argumentų (būtinųjų semantinių palydovų) struktūra, sudaranti sakinio pagrindą“ (PBLKG 2024: 520).

atveriančios priklausomųjų žodžių vietas tam tikros semantikos santykiams perteikti“. Atkreipiamas dėmesys į tai, kad veiksmažodžio reikšmių „aktualizavimo galimybės yra labai įvairios, variantinių formų santykis yra nevienodas jų sistemiškumo, vartosenos paplitimo atžvilgiu“ (PBLKG 2024: 599²).

Šiame straipsnyje, kalbant apie *diskutuoti*, *disputuoti* valentingumą, taip pat atsižvelgiama į leksinį semantinį lauką (angl. *lexical field*, vok. *lexikalisches Feld*, *Wortfeld*) – savo prasme susijusių žodžių rinkinį. Rinkinyje žodžiai mozaikiškai aprėpia tam tikrą sąvokų arba faktų sritį (prasmės sritį), o žodžių reikšmės viena kitą riboja (Bußmann 2002: 753). Remiamasi leksinio lauko teorijos (angl. *lexical field theory*, vok. *Wortfeldtheorie*) mintimi, kad kalbančiojo ir girdinčiojo sąmonėje žodis nėra izoliuotas, bet kartu su konceptualiai artimais žodžiais sudaro struktūrizuotą vienas kitą veikiančių tarpusavyje susijusių elementų rinkinį (Bußmann 2002: 753)³. Žiūrima leksinio semantinio lauko struktūroje susiformuojančių semantinių santykių: kuris žodis priklauso leksiniam semantiniam laukui ir kokią vietą jame užima. Pavyzdžiui, tai matyti iš raktinių žodžių žodyninėse definicijose. Kalboje semantiniai (sintagminiai ir / arba paradigminiai) santykiai (vok. *semantische Relationen*, *Bedeutungsbeziehungen*, *Sinnrelation*) susidaro tarp raiškos (vok. *natürlichsprachlichen Ausdrücken*) (žodžių, sakinių) reikšmių. Sakinio predikato valentingumas, ypač būtinasis, rodo sintagminius žodžio santykius, o paradigminiai žodžio santykiai susiję su jo sinoniminėmis, antoniminėmis, hiponiminėmis, hiperoniminėmis ir pan. raiškomis (plačiau žr. Bußmann 2002: 593).

2. Trumpa tyrimų apžvalga

Imantis kalbėti apie veiksmažodžių *diskutuoti*, *disputuoti* valentingumą dabartinėje lietuvių kalboje, pirmiausia minėtina, kas apie šiuos veiksmažodžius jau rašyta. Jonas Šukys (1998: 31), aptardamas lietuvių kalbos linksnių ir prielinksnių vartoseną ir normas, teigia, kad su *diskutuoti* „pavartojamas ir galininkas [...], ir įnagininkas [...], ir prielinksnio *dėl* konstrukcija. [...] Atrodo, kalbai universaliausias būtų variantas *diskutuoti*, *diskutavimas dėl ko?* *Diskutuoti kuo* sakoma tik polinksniškai po kilmininko vartojant įnagininkus *klausimu*, *reikalu*, *tema*“. Veiksmažodžio *diskutuoti* objekto raiška iliustruojama 1–3 pavyzdžiais.

- 1) *Mes jau diskutavom šitą klausimą.* (Šukys 1998: 31)
- 2) *Žmogaus kilmės klausimu dar ilgai bus diskutuojama.* (Šukys 1998: 31)
- 3) *Laidos dalyviai diskutavo dėl kainų didinimo.* (Šukys 1998: 31)

Atsižvelgdamas į DLKŽ ir akademiniam LKŽ teikiamus pavyzdžius, mokslininkas (Šukys 1998: 31) rašo: „vargu ar reikalingas *diskutuoti ką? diskutavimas ko?*, nes tokia reikšmė vartojamą *diskutuoti* galima pakeisti veiksmažodžiais *aptarti*, *svarstyti*, *nagrinėti*, *gvildenti*...“. Plg. 1, 4 pavyzdžius.

- 4) *Mes jau diskutavome* (– *aptarėme*, *svarstėme*, *nagrinėjome*, *gvildenome*) *šitą klausimą* (arba *diskutavom šituo klausimu*). (Šukys 1998: 31)

² Plg. plačiau: „Aktualizavimo galimybės yra labai įvairios, variantinių formų santykis yra nevienodas jų sistemiškumo, vartosenos paplitimo atžvilgiu, todėl jų norminių statusą reikėtų vertinti atsargiai. Priklausomomis formomis realizuojamas papildomų veiksmažodžio reikšmių aktualizavimas skiriasi nuo tam tikrų sakinio fragmentų komunikacinio aktualizavimo, siejamo su aktualiąja sakinio skaida ar kitomis pragmatinėmis sakinio ypatybėmis. Aptartieji pasikeitimai kalbos sistemos viduje galėtų būti vadinami **vidine**, t. y. ne su teksto rutuliojimu susijusia, **aktualizacija**“ (PBLKG 2024: 599).

³ „Ein Wort nicht isoliert im Bewusstsein von Sprecher/In / Hörer/In existiert, sondern stets zusammen mit begriffswertwandten Wörtern eine strukturierte Menge sich gegenseitig beeinflussender Elemente bildet“ (Bußmann 2002: 753).

Atkreipiamas dėmesys į tai, kad „oficialiuosiuose kalbos stiliuose dažnai vartojami (paprastai po kilmininko) atžvilgio įnagininkai *klausimu* [...], *tema*, *reikalu* [...], nors kartais pirmenybę derėtų teikti įprastesnėms, gyvesnėms raiškos priemonėms, ypač kai reikia minėti ne klausimą, o patį svarstomąjį dalyką“ (Šukys 1998: 271). Plg. 2, 5, 6 pavyzdžius.

5) *Vyko diskusija švietimo klausimu*. (Šukys 1998: 271)

6) *Dabar kalbėsiu kadru klausimu* (plg. *apie kadrus, dėl kadru*). (Šukys 1998: 271)

Remiantis 4–6 pavyzdžiais, manytina, kad tais atvejais, kai kalbama apie konkretų klausimą, galininkas su *diskutuoti* keistinas įnagininku; tais atvejais, kai minimas ne konkretus klausimas, o svarstomas dalykas, vartotinos *apie, dėl* konstrukcijos.

Lyginant 2 ir 6 pavyzdžius matyti, kad polinksniškai vartojamas *klausimu* (gali būti) susijęs ne tik su objektą reiškiančia prielinksnio *dėl*, bet ir su prielinksnio *apie* konstrukcija. J. Šukio (1998: 368) nuomone, *apie* konstrukcijos „parodo, apie ką kalbama, pasakojama, dainuojama, rašoma“, tarkim, 7 pavyzdyje. Mokslininkas (Šukys 1998: 369) pažymi, kad „su tam tikrais veiksmažodžiais galima vartoti ir prielinksnio *apie* konstrukciją, ir galininką, bet visada yra šioks toks skirtumas, o kartais – ir labai ryškus“, kaip aiškėja 8, 9 pavyzdžiuose.

7) *Ivairiai žmonės kalbėjo apie įvykį dvare* (Šukys 1998: 369)

8) *Žmogus kalbėjo tiesą* (t. y. sakė teisybę). (Šukys 1998: 369)

9) *Žmogus kalbėjo apie tiesą* (t. y. kad ji svarbu, reikia jos laikytis ir pan.). (Šukys 1998: 369)

Iš J. Šukio darbo ir 10 pavyzdžio taip pat matyti, kad „kartais *dėl* konstrukcijos reiškia kalbos, minties, svarstymų, derybų objektą. Ta objekto reikšmė turi ir atžvilgio atspalvį“ (Šukys 1998: 383; plg. DLKG 1996: 518)⁴. Autorius (Šukys 1998: 383) siūlo vengti prielinksnio *dėl* konstrukcijos, „kur tikslingiau pabrėžti objektą, o ne atžvilgį“, ir teikia 11 pavyzdį.

10) *Ar susitarei dėl atostogų?* (Šukys 1998: 383)

11) *Jis mus įspėdavo dėl pavojaus* (– *apie pavojų*). (Šukys 1998: 383)

Atsižvelgiant į tai, kas sakyta, aiškėja, kad veiksmažodžio *diskutuoti* objekto raiška gali būti susijusi su semantiniais skirtumais: polinksniškuoju įnagininku ir prielinksnio *dėl* konstrukcija (skirtingai nei galininku, prielinksnio *apie* konstrukcija) pasakomas atžvilgis⁵. Kita vertus, remiantis J. Šukio rekomendacija vengti objekto galininko su *diskutuoti* ir rinktis objektą sakyti prielinksnio *dėl* konstrukcija, tikėtina, kad semantiniai skirtumai taip pat gali būti išblankę.

Elena Valiulytė *Dabartinės lietuvių kalbos gramatikoje* (DLKG) (1996: 518; panašiai LKG 1976: 85) taip pat mini, kad objektas yra reiškiamas prielinksnio *dėl* konstrukcija „su kai kuriais kalbėjimo, mąstymo veiksmažodžiais“ (pvz., *pakalbėti dėl atostogų*), o prielinksnio *apie* konstrukcija – „su kalbos, suvokimo, mąstymo veiksmažodžiais“ (DLKG 1996: 520, panašiai LKG 1976: 113) (pvz., *kalbėjo apie egzaminą*).

Akademinėje *Lietuvių kalbos gramatikoje* (LKG) (1976: 37) E. Valiulytė rašo, kad „galininkas dažniausiai žymi tiesioginį veiksmo objektą, t. y. daiktą, kurį visą apima veiksmas [...], pvz., *kalbėti teisybę*“ (dar

⁴ Dar plg.: „Vis dėlto kanceliarinėje kalboje dalyko turiniui, tam tikram svarstymo atžvilgiui, jo apimančiai sričiai ir motyvams nusakyti prielinksnio *dėl* konstrukcija paprastai tinka ir yra vartojama“ (Šukys 1998: 384), pvz.: *Kas nori kalbėti dėl pirmojo klausimo* (arba *pirmuoju klausimu*).

⁵ Dar plg. J. Šukio nuomonę *Kalbos patarimuose* (KP2 (S2)) (2003: 31): „**apie ką** (kalbamam objektui reikšti) <-> **dėl ko** priešasčiai ar kitiems šalutiniams su objektu susijusiems dalykams reikšti: [...] *Apie tai* (tik objektas) <-> *Dėl to* (labiau priešastis) buvo daug diskutuota“.

žr. 8). Objekto galininkas vartojamas junginiuose „su veiksmažodžiais, reiškiančiais mąstymą, suvokimą bei kalbėjimą (be papildomų atspalvių), pvz.: [...] *kalbėti, pasakoti, sakyti*“ (LKG 1976: 39). Be to, kas E. Valiulytės sakyta DLKG apie prielinksnio *dėl* konstrukciją, LKG (1976: 85) priduriama, kad „šie junginiai nelabai produktyvūs“.

Albinas Drukteinis, aptardamas tarptautinių žodžių valdomų formų parinkimo ypatumus PBLKG (2024: 601), atkreipia dėmesį į tai, kad „[T]arptautinių veiksmažodžių, būdvardžių ir abstrakčiųjų daiktavardžių valdomos formos gali būti parenkamos vadovaujantis skirtingais kriterijais. Dažniau ieškoma panašios reikšmės lietuviškų žodžių ar parenkama santykiui tinkanti kito tarptautinio žodžio reikšmė ir pritaikomas jų valdymo modelis. Sinonimiškų lietuviškų žodžių valdymo analogija yra pagrindinis tarptautinių žodžių valdomų formų parinkimo kriterijus (Šukys 1998: 35). Jis pritaikomas ne visada, bet iš principo tinkamas. Tačiau valdymo variantų yra nemažai, ir tai lemia skirtingos priežastys“. Taip pat rašoma: „[K]ai kada vienos reikšmės tarptautinį žodį galima aiškinti skirtingo valdymo lietuviškais sinonimais. Žodis *diskutuoti* žodynuose aiškinamas lietuviškais žodžiais *ginčytis, dalyvauti diskusijoje* (TŽŽ), ir tai lemia prielinksninių konstrukcijų *apie ką nors, dėl ko nors* ar įnagininko konstrukcijos *kokiu klausimu, kokia tema* valdymą. Bet tarp aiškinimo žodžių yra ir *aptarti, svarstyti* (BLKŽ, TŽŽ), o šie valdo galininką. Kad ir retokai, tekstuose galininkinio valdymo pasitaiko. Tokie valdymo skirtumai lietuviškų atitikmenų kriterijų daro ne visai patikimą“ (PBLKG 2024: 601–602). Plg. 12 pavyzdį.

12) *Lietuvos vyriausybė diskutavo galimas derybas su bolševikais.* (PBLKG 2024: 602)

Remiantis tuo, kas sakyta apie objekto raišką su *diskutuoti*, kyla klausimų: ar turinio objektą žyminti prielinksnio *dėl* konstrukcija yra tipiška, t. y. dažniausia, su *diskutuoti* (plg. Šukys), ar (kaip) skirtinga *diskutuoti* objekto raiška liudija šio veiksmažodžio semantikoje glūdinčius *ginčytis* ir *svarstyti* valentingumo skirtumus. Norint vartosenos pagrindu į klausimus atsakyti, trumpai minėtina, kas apie *diskutuoti* ir su juo susijusį *disputuoti* aiškėja iš lietuvių ir kitų kalbų žodynų.

3. *Diskutuoti, disputuoti* lietuvių ir kitų kalbų žodynuose

Akademiniam LKŽ veiksmažodis *diskutuoti* ‘svarstyti⁶, ginčytis’ teikiamas kaip intranzityvinis, t. y. jis nėra vartojamas su objekto galininku. DLKŽ veiksmažodis *diskutuoti* turi reikšmę ‘dalyvauti diskusijoje, svarstyti, ginčytis’ ir yra (kaip ir LKŽ) be vartosenos pavyzdžių. BLKŽ *diskutuoti* apibrėžiamas kaip ‘(apie ką, dėl ko, kuo, su kuo) dalyvauti diskusijoje’, iliustruojamas 13–16 pavyzdžiais. Žodyniniame straipsnyje per santrumpą *plg.* nurodoma *diskutuoti* sąsaja su veiksmažodžiais *ginčytis, svarstyti, disputuoti*.

13) *Diskutuoti apie asmenybės vaidmenį istorijoje.* (BLKŽ)

14) *Diskutuoti kokia tema [kokiu klausimu].* (BLKŽ)

15) *Diskutuota, kaip užtikrinti saugumą.* (BLKŽ)

16) *Diskutavome su kolega dėl rūpimojo dalyko [klausimo].* (BLKŽ)

LKŽ be pavyzdžių teikiamas intranzityvinis *disputuoti* – ‘aptarti⁷ mokslinę temą’, o DLKŽ ir BLKŽ – ‘(kuo, apie ką, su kuo) dalyvauti dispute’. BLKŽ žodyniniame *disputuoti* straipsnyje matyti, kad šis veiksmažodis (per santrumpą *plg.*) susijęs su veiksmažodžiais *diskutuoti, ginčytis, svarstyti*. Plg. 13, 14 su 17, 18 pavyzdžiais.

⁶ Plg. LKŽ: *svarstyti* ‘5. tr. tariantis vertinti turimus duomenis, siekiant padaryti išvadą, nagrinėti’; ‘6. tr., intr. apgalvoti, mąstyti’.

⁷ Plg. LKŽ: *aptarti* ‘1. tr. įvertinti visas aplinkybes, apsvarstyti’.

17) *Su kolege disputavome apie dabartinę politinę padėtį.* (BLKŽ)

18) *Disputuoti meno klausimais.* (BLKŽ)

Iš TŽŽ (1985: 115) aiškėja, kad *diskutuoti* [lot. *discutere*] – tai ‘ginčytis, svarstyti, dalyvauti diskusijoje’. SŽ rodo, kad *diskutuoti* yra vienas iš *ginčytis* ‘ginti savo nuomonę’ sinonimų. Be jo, *ginčytis* sinonimiškai gali būti vartojamas su *disputuoti*, *debatuoti*⁸, *polemizuoti*, *oponuoti*, *spyriotis* (šnek.) ir kt. Taigi, per *ginčytis* semantiką ir gramatiką *diskutuoti* ir *disputuoti* yra (gali būti) sinonimiški. Ši sąsaja matyti ir iš *disputuoti* apibrėžties (‘ginčytis, dalyvauti dispute’) TŽŽ (1985: 116). ŽPT rodo, kad *diskutuoti* ‘svarstyti, ginčytis’ yra sinonimiškas su naudininką valdančiu *oponuoti* ‘ginčijantis prieštarauti’.

Atsižvelgiant į tai, kad semantiškai *diskutuoti* ir *disputuoti* yra susiję (BLKŽ, TŽŽ), gali būti sinonimiški (SŽ), *disputuoti* įtrauktas į šio straipsnio tyrimo objektą. Prieš akis turint BLKŽ nurodomus šių veiksmažodžių junglumo skirtumus: *diskutuoti*, skirtingai nei *disputuoti*, turinio objektas, be *kuo*, *apie ką*, taip pat gali būti reiškiamas prielinksnio *dėl* konstrukcija, kyla klausimas, ar pastaroji nėra vartojama su *disputuoti*. Turint omenyje LKŽ *disputuoti* ir *diskutuoti* apibrėžtyse pasakytus paprastai objekto galininką valdančius *aptarti* ir *svarstyti* (dar žr. anksčiau minėtą PBLKG), tikėtina, kad pavyzdžiuose su *diskutuoti*, *disputuoti* formomis rasis ir galininkas.

Kadangi veiksmažodžiai *diskutuoti*, *disputuoti* yra tarptautiniai žodžiai, pravartu pasižiūrėti, kaip jie apibrėžiami anglų ir kitų kalbų žodynuose. Pavyzdžiui, OXFORD žodyne *diskutuoti* (angl. *discuss*⁹) – tai ‘1. pasikalbėti su kuo nors apie kažką, ypač siekiant kažką nutarti’ ir ‘2. išsamiai parašyti ar pasakoti apie kažką, pristatant apie tai skirtingas idėjas ir nuomones’, o *disputuoti* (angl. *dispute*¹⁰) yra trireikšmis: ‘1. tr. kvestionuoti, ar kažkas yra tiesa, teisiškai ar oficialiai priimtina’; ‘2. (in)tr. ginčytis arba stipriai nesutikti su kuo nors dėl ko nors, ypač dėl to, kam kas priklauso’; ‘3. tr. ginčyti kažką, siekiant kontrolės arba laimėjimo’. CAMBRIDGE žodynas *diskutuoti*¹¹ teikia kaip ‘kalbėtis su kuo nors apie tam tikrą temą ir vienas kitam pasakyti savo mintis ar nuomones’ arba ‘išsamiai kalbėti ar rašyti apie tam tikrą temą, ypač svarstant skirtingas su ja susijusias idėjas ir nuomones’. Veiksmažodis *disputuoti*¹² šiame žodyne apibrėžiamas kaip ‘nesutikti su kuo nors, ką kitas sako’. COLLINS žodynas *diskutuoti*¹³ apibrėžia kaip ‘1. jei žmonės kažką diskutuoja, jie kalba apie tai, dažnai siekdami priimti

⁸ *Diskutuoti* ir *debatuoti* sąsaja matyti *Lietuvių kalbos naujažodžių duomenyne* (ND), kur *debatuoti* – ‘dalyvauti debatuose, oficialioje viešojoje diskusijoje’ (plg. anglų, *debate* ‘diskutuoti, svarstyti, ginčytis’), pvz.: *Kalbant apie raiškos laisvę, nuomonės laisvę, viešų debatų lauką, man atrodo, viskas yra tvarkoje. Lietuva palieka labai atviros šalies išpūdį, šalies, kurioje debatuojama audringai apie viską be išimties. [...] Esminis klausimas – kiek yra žmonių, aktyviai dalyvaujančių viešojoje erdvėje. Mano akimis, jų ne mažėja, o daugėja. Net tie, kurie fiziškai gyvena kitur; – tai matau per „Facebook“ – yra labai neabejingi Lietuvai žmonės. Jie dalyvauja audringai, daug debatuoja.*

⁹ Angl. *discuss* – ‘1. to talk about something with somebody, especially in order to decide something’, *Have you discussed the problem with anyone?*; ‘2. to write or talk about something in detail, showing the different ideas and opinions about it’, *The author discusses the economic impact of these changes.*

¹⁰ Angl. *dispute* – ‘1. [transitive] to question whether something is true or legally or officially acceptable’, *The family wanted to dispute the will*; ‘2. [transitive, intransitive] to argue or disagree strongly with somebody about something, especially about who owns something’, *I tried to dispute the bill with the waiter, He taught and disputed with local poets*; ‘3. [transitive] dispute something to fight to get control of something or to win something’, *On the last lap three runners were disputing the lead.*

¹¹ Angl. *discuss* – ‘to talk about a subject with someone and tell each other your ideas or opinions’, *The police want to discuss these recent racist attacks with local people*; ‘to talk or write about a subject in detail, especially considering different ideas and opinions related to it’, *The later chapters discuss the effects on the environment.*

¹² Angl. *dispute* – ‘to disagree with something that someone says’, *Few would dispute his status as the finest artist of the period.*

¹³ Angl. *discuss* – ‘1. If people discuss something, they talk about it, often in order to reach a decision’, *I will be discussing the situation with colleagues tomorrow*; ‘2. If you discuss something, you write or talk about it in detail’, *I will discuss the role of diet in cancer prevention in Chapter 7.*

sprendimą', ir '2. jei kažką diskutuojate, jūs rašote ar kalbate apie tai išsamiai', o veiksmažodį *disputuoti*¹⁴ – kaip '1. jei nepritariate faktui, teiginiui ar teorijai, sakote, kad tai yra neteisinga ar netiesa', ir '2. kai žmonės nesutaria dėl kažko, jie dėl to kovoja, kas kieno bus kontroliuojama ar kam priklausys. Taip pat galima pasakyti, kad viena žmonių grupė su kita grupe ginčijasi dėl kažko'.

Vokiečių kalbos DUDEN žodyne *diskutuoti* (vok. *diskutieren*¹⁵) yra trireikšmis: '1. a) pokalbio, diskusijos metu keistis nuomonėmis, požiūriais; b) dėl kažko diskutuoti, ginčytis', '2. kalbėtis, tartis, siekiant susitarimo, sutarimo tam tikru klausimu', '3. išsamiai aptarti diskusijoje'. *Disputuoti* (vok. *disputieren*¹⁶) vokiečių kalboje – 'spręsti nesutarimus dispute' arba 'vesti ginčą, diskusiją'.

Žiūrėtuose rusų kalbos žodynuose *diskutuoti* (rus. *дискутировать*) (*ką, apie ką*) apibrėžiamas panašiai: 'aptarti ką nors, dalyvaujant diskusijoje' (TSO)¹⁷, 'vesti diskusiją apie ką nors, aptarti ką nors diskutuojant' (TSU), 'vesti diskusiją, aptarti kokią problemą' (TSE), 'vesti diskusiją apie ką nors, svarstyti ką nors diskutuojant' (TSU) arba 'vesti diskusiją, viešą, atvirą ginčą' (SEM). Rusų kalbos *disputuoti* (rus. *диспутировать*) – 'dalyvauti dispute' (TSO, TSU) arba 'dalyvauti dispute; svarstyti ką nors, ginčyti' (TSE), 'vesti disputą, viešą ginčą mokslinė ar visuomenei svarbia tema' (SEM)¹⁸.

Iš latvių kalbos žodyną aiškėja, kad *diskutuoti* (lat. *diskutēt*¹⁹) – tai 'aptarti ginčytiną, neaiškų klausimą, dalyvauti diskusijoje' (LLVV, panašiai MLVV), o *disputuoti* (lat. *disputēt*²⁰) – 'dalyvauti dispute, moksliniame ginče' (LLVV) arba 'dalyvauti dispute, aptarti ginčytiną klausimą'.

¹⁴ Angl. *dispute* – '1. If you dispute a fact, statement, or theory, you say that it is incorrect or untrue', *He disputed the allegations*; '2. When people dispute something, they fight for control or ownership of it. You can also say that one group of people dispute something with another group', *The two countries have been disputing the ownership of the fleet*.

¹⁵ Vok. *diskutieren* – '1. a) in einem Gespräch, einer Diskussion Ansichten, Meinungen austauschen; b) um etwas eine Diskussion führen, eine Auseinandersetzung haben', *stundenlang mit jemandem über etwas diskutieren, ich will nicht mehr diskutieren*; '2. reden, verhandeln, um zu einer Einigung, Übereinstimmung in einer bestimmten Sache zu kommen', *über das Angebot diskutieren*; '3. in einer Diskussion eingehend erörtern', *ein Thema, ein Problem diskutieren*.

¹⁶ Vok. *disputieren* – 'a) in einem Disput Meinungsverschiedenheiten austragen', *miteinander disputieren*; 'b. ein Streitgespräch, eine Diskussion führen', *über ein Thema, eine Frage [mit jemandem, miteinander] disputieren*.

¹⁷ Rus. *дискутировать, дискуссировать* (что и о чем) – 'обсуждать что-н., участвуя в дискуссии' (TSO). <https://slovarozhegova.ru/word.php?wordid=6664>.

Дискутировать / дискуссировать (нем. *diskutieren*) (что или о чем) – 'вести дискуссию о чем-н., обсуждать что-н., участвуя в дискуссии' (TSU). <https://ushakovdictionary.ru/word.php?wordid=12631>.

Дискутировать – 'вести дискуссию, обсуждать какую-л. проблему' (TSE). <https://www.efremova.info/word/diskutirovat.html>.

Дискутировать – 'вести дискуссию, публичный, открытый спор' (SEM). <https://www.slovari.ru/default.aspx?s=0&p=235>.

¹⁸ Rus. *диспутировать* – 'Участвовать в диспуте' (TSO). <https://slovarozhegova.ru/word.php?wordid=6674>.

Диспутировать – 'Принять (принимать) участие в диспуте' (TSU). <https://ushakovdictionary.ru/word.php?wordid=12650>.

Диспутировать – 'Участвовать в диспуте; обсуждать что-л., спорить' (TSE). <https://www.efremova.info/word/disputirovat.html>.

Диспутировать – 'Вести диспут, публичный спор на научную или общественно важную тему', *Д. о нашей мекшей статье* (SEM). <https://slovari.ru/search.aspx?p=3068>.

¹⁹ Lat. *diskutēt* – 'Apspriest strīdīgu, neskaidru jautājumu; piedalīties diskusijā', *Par to diskutējuši gan bijušie karavīri, gan politiķi un vēsturnieki* (LLVV); 'Apspriest strīdīgu jautājumu, piedalīties diskusijā', *Diskutēt jautājumu* (MLVV).

²⁰ Lat. *disputēt* – 'Piedalīties disputā, zinātniskā strīdā', *Uz neliela zālēm apauguša laukumīna vairāki vīrieši un dažas sievietes pilnīgi kaili rotaļājas ar bumbu, bet vairums salasījušies pa pulciņiem apsaulojas un savā starpā par kaut ko disputē, Bet ko tur disputēt ar tādām gaišām galvām, kas atzīst marksisma pausto valodu un kultūru saplūšanu* (LLVV); 'Piedalīties disputā; apspriest strīdīgu jautājumu', *Disputēt ar referentu* (MLVV).

Minėtų kalbų žodynai rodo ne tik minimalų leksinį semantinį lauką (*kalbėtis*, *ginčyti(s)*, *aptarti*, *svarstyti*, *nesutarti*, *nesutikti* ir pan.), bet ir kokie reikšmių požymiai yra akcentuojami apibrėžiant veiksmažodžių *diskutuoti* ir *disputuoti* reikšmes atskirose kalbose. Svarbi gali būti ne tik semantinė ir gramatinė sąsaja tarp *diskutuoti*, *disputuoti* ir *svarstyti*, *ginčyti(s)*, bet ir tarp *diskutuoti* ir *kalbėtis*. Tais atvejais, kai diskutuojama žodžiu arba raštu, reikšmingas gali būti išsamumo požymis. Iš anglų, vokiečių kalbų žodynų matyti, kad *disputuoti* susijęs su veiksmažodžiais *nesutikti*, *nesutarti*, *nepritarti*. Gramatiniu aspektu anglų, vokiečių, rusų, latvių žodynai ir juose teikiami iliustraciniai pavyzdžiai rodo, kad šiose kalbose *diskutuoti*, *disputuoti* turinio objektas pasakomas galininku, prielinksnių *about*, *über*, *о чем*, *par* (t. y. *apie*) konstrukcija, šalutiniu sakinio dėmeniu. Objekto galininko su *diskutuoti*, *disputuoti* vartosenai dabartinėje lietuvių kalboje įtakos gali turėti ir kitos kalbos.

Toliau trumpai minėtina, kaip lietuvių kalbos žodynuose teikiami ne tik veiksmažodžio *diskutuoti* ir *disputuoti* reikšmėse minimas raktinis žodis *diskusija* arba *disputas*, bet ir *ginčytis*, *svarstyti*; kitų kalbų žodynuose aktualizuoti *kalbėtis*, *ginčyti*, *nesutikti*.

Iš Nijolės Sližienės *Lietuvių kalbos veiksmažodžių junglumo žodyno* (LKVJŽ) (1994: 331) aiškėja *kalbėtis* valentingumas. Trivalentis *kalbėtis* valdo būtinuosius agento²¹ vardininką ir komitatyvinę²² prielinksnio *su* konstrukciją bei fakultatyviają prielinksninio *apie* arba *dėl* konstrukciją, atliepiančią kontentyvą²³ (pvz., *Auklėtoja norėjo pasikalbėti su tėvais dėl mokinių elgesio*). Kai subjektas pasakomas agentą atitinkančiu daugiskaitos vardininku, *kalbėtis* yra divalentis, valdantis ir fakultatyviają kontentyvo *apie* arba *dėl* konstrukciją (pvz., *Apie ką gi jūs šiandien namie kalbėsitės*). Remiantis LKVJŽ (1994: 207), divalentis *ginčyti* (plg. BLKŽ *ginčyti* ‘1. (ką) ginti savo nuomonę prieštaraujant, neigiant’) reikalauja agentyvaus subjekto ir turinio objekto, žymimo galininku (pvz., *Tu nori nuginčyti aiškią tiesą*), kuris gali būti keičiamas šalutiniu sakinio dėmesiu (pvz., *Bet vis dėlto jau nebenuginčysi, kad ruduo arti*). Intransityvinis *ginčytis*²⁴ (plg. BLKŽ *ginčytis* ‘2. sng. (dėl ko, su kuo) kalbėtis nesutinkant ar nesutariant; *sin.* kapotis, kirstis’) gali būti trivalentis arba divalentis. Pastarasis reikalauja daugiskaitos forma pasakomo būtinąjo agentyvaus vardininko ir fakultatyviosios priežasties *dėl* konstrukcijos (pvz., *Vaikai susiginčijo dėl knygų*). Trivalentis *ginčytis* valdo būtinąjį agento vardininką ir dvi fakultatyvias prielinksnines konstrukcijas: komitatyvinę prielinksnio *su* konstrukciją ir priežasties *dėl* konstrukciją (pvz., *Jis susiginčijo (ginčijosi) su kolegomis dėl praeities dalykų interpretavimo*). Pagal LKVJŽ (2004: 249), divalentis *svarstyti*²⁵ ‘vertinti turimus duomenis siekiant padaryti išvadą, nagrinėti’ reikalauja būtinąjo agento arba percipiento²⁶ vardininko ir būtinąjo kontentyvo galininko

²¹ Agentas [A] – veiksmo atlikėjo funkcija, kurią suponuoja veiksmo reikšmės veiksmažodžiai (Sližienė 1994: 19).

²² Komitatyvas [Com] – antraeilio agento, patiento, percipiento ar beneficento funkcija, pasirodanti greta atitinkamos pagrindinės funkcijos ir sakinyje dažniausiai atitinkanti prielinksninę konstrukciją *suInstr.* pvz.: *tėvas tariasi su motina* (Sližienė 1994: 22, plačiau žr. 43–44).

²³ Kontentyvas [Con] – veiksmo ar būsenos turinio funkcija, būdinga įvairiems daiktams bei reiškiniams (Sližienė 1994: 22).

²⁴ „Lietuvių kalbai neabejotinai svetimos yra veiksmo objektą reiškiančios prielinksnio *apie* konstrukcijos su veiksmažodžiais *domėtis*, *ginčytis* [...]. *Apie planetų kilmę* (= *Dėl planetų kilmės*) dar *ginčijamasi*“ (Šukys 1998: 370) (dar žr. KP2 (S2) 2003: 29).

Plg. DLKT pavyzdžius su *ginčytis*, kur netaisyklingai žymimas turinio objektas: ... *rankraščio vertimas į anglų kalbą. Pasiėmę tekstą ir žodynus, įsitaisydavome kokioje kavinėje, kur praleisdavome valandų valandas, gerdami arbatą ir ginčydami apie žodžius, jų reikšmes ir galimybes.*

Virtome dykūnais: Boronas su Ardzrouniu leido dienas ginčydami apie tuštumą.

²⁵ DLKŽ *svarstyti* apibrėžiamas kaip ‘2. vertinti turimus duomenis, siekiant padaryti išvadą’, o LKŽ – ‘5. tariantis vertinti turimus duomenis, siekiant padaryti išvadą, nagrinėti’.

Dar plg. *aptarti* ‘apsvarstyti’ valentingumą, pvz., *Kalbininkai aptarė periodinės spaudos kalbą* (LKVJŽ 1994: 90).

²⁶ Percipientas [Pcp] – psichinės būsenos patyrėjo funkcija, būdinga gyvoms būtybėms (Sližienė 1994: 20).

arba šalutinio sakinio dėmens (pvz., *Miestelėnai [...] sustoję svarsto, ar galima nušaut lydeką; Jis dar tebesvarsto Varioko ir savo padėtį*). LKVJŽ (2004: 237) rodo, kad *sutikti* ‘neprieštarauti, pritarti’ gali būti trivalentis arba divalentis. Divalentis *sutikti* valdo būtinąjį agento arba percipiento vardininką ir kontentyvą atliepiančią prielinksnio *su* konstrukciją arba bendraties konstrukciją (pvz., *Juozapas iškart sutiko su šiuo pasiūlymu; Jis sutiko parengti platesnę rinktinę*). Trivalentis *sutikti* valdo būtinąjį agento arba percipiento vardininką ir dvi fakultatyviasias prielinksnines konstrukcijas: beneficentą²⁷ atliepiančią prielinksnio *su* konstrukciją ir kontentyvo *dėl* konstrukciją (pvz., *Dėl žuvų aš su tamsta visai nesutinku*).

Tai, kad, nagrinėjant *diskutuoti* ir *disputuoti* valentingumą, svarbu *svarstyti* semantika ir gramatika, matyti ir žiūrėti į veiksmažodžių *diskutuoti* ir *disputuoti* apibrėžtyje minimą *diskusiją* ir *disputą* atitinkamai. Žodynuose *diskusija* teikiama kaip ‘viešas kokio nors dalyko svarstymas, aptarimas, kai aktyviu pokalbiu sprendžiami prieštaravimai siekiant rasti teisingus atsakymus’ (BLKŽ) arba ‘viešas dalyko svarstymas, aptarimas, ginčas’ (DLKŽ, plg. LKŽ), o *disputas* – tai ‘viešas mokslo, meno klausimų svarstymas, kuriuo įrodinėjamos dvi skirtingos tezės ir randama tiesa, daroma teisinga išvada, formuluojama teorema, formulė ir pan.’ (BLKŽ) arba ‘viešas mokslo, meno dalykų svarstymas’ (DLKŽ, plg., ‘viešas ginčas kokia mokslinė tema’ (LKŽ)).

4. Tiriamoji medžiaga

Didžiąją DLKT dalį sudaro rašytinės, dažnai redaguotos, skirtingų žanrų (publicistikos, grožinės, ne-grožinės ar administracinės literatūros) kalbos tekstai. Sakytinės kalbos pavyzdžių ten akivaizdžiai mažiau. Neskirstant pagal žanrus, pavyzdžiai su skirtingomis straipsnyje nagrinėjamų žodžių formomis sakinyje rinkti DLKT išplėstinės paieškos laukelyje įrašius *diskut*, *disput*, ir pasirinkus žodžio vidurio kriterijų.

DLKT teikė per 7700 pavyzdžių su skirtingomis (ne)asmenuojamosios veiksmažodžio (*be-*, *iš-*, *ne(be)-*, *pa-*, *pra-*, *tebe-*) *diskutuoti* formomis. Iš jų paeiliui peržiūrėta per 800 pavyzdžių ir išsamiam tyrimui atrinkta per 500 pavyzdžių, kur sakinyje yra pasakytas komitatyvinis ir / arba turinio objektas. Žr. 19–24 pavyzdžius. Taip pat paeiliui paimta per 50 tokių pavyzdžių, kur objektas daugiau ar mažiau aiškėja iš (aktyvo sakinio) konteksto arba pasyvo sakiniuose žymimas vardininku. Žr. 25–29 pavyzdžius.

- 19) *Tad dėl* galimų direktyvos **pokyčių** Briuselis **tebediskutuoja su** valstybėmis **narėmis**. (DLKT)
- 20) *Be to, pas Mačiūnus kas šeštadienį užeidavo kunigas Motiejūnas, senas jų šeimos bičiulis, ir **Elvyra su juo pradiskutuodavo** ištisas valandas*. (DLKT)
- 21) *Gerhardo Schroederio (Gerhardo Šrioderio) pareiškimus apie tai, jog NATO nebėra ta vieta, kur transatlantinės organizacijos partneriai sprendžia ir **diskutuoja** pagrindinius strategijos **klausimus***. (DLKT)
- 22) *Su užsienio reikalų ministru **K. K.** išsamiai ir atvirai **diskutavome** NATO plėtros ir Lietuvos stojimo į šią organizaciją **klausimais***. (DLKT)
- 23) *Jiedu nuolat **apie kažką** energingai **diskutavo***. (DLKT)
- 24) *Tauta **diskutuoja, kas** priešas, kas teisuolis, nors tai turėtų įvardyti teisėsaugos institucijos*. (DLKT)
- 25) *Mokiniai dažnai vedami į teatrą, bendrauja su aktoriais ir režisieriais, kartu **diskutuoja, analizuoja** konkretaus spektaklio problemas*. (DLKT)
- 26) *4. Prie kai kurių namų kabo herbai, simboliai. Ką jie žymi? 5. Kas ką parduoda? Kodėl kai kurios prekės neišpakuotos? Scholastikos tėvas **Anzelmas diskutuoja su savo mokiniu***. (DLKT)

²⁷ Beneficentas [B] – adresato, gavėjo, turėtojo funkcija, būdinga gyvoms būtybėms, ypač asmenims kurių naudai ar nenaudai kas vyksta, darosi, yra (Sližienė 1994: 21).

- 27) *Kodėl pasirinkau tokią temą? Štai jūs sėdite prieš mane ir laukiate, ką aš pasakysiu. Klausysitės, iki aš baigsiu pranešimą. Galimas daiktas, paskui diskutuosime. Bet didžiąją dalį laiko būsiu kalbėjusi aš. Šitai bendrauti suaugusiems – normalu. Kitaip yra su vaikais.* (DLKT)
- 28) *S.MALKEVIČIUS. Be abejo, yra. Bet tiktai, deja, šito kompromiso mes neradom. Buvo susirinkę frakcijų atstovai pas Pirmininką, diskutavom, ir šitas klausimas nebuvo išspręstas, nebuvo rasta konsenso dėl, mano manymu, kairiųjų jėgų užsispyrimo.* (DLKT)
- 29) *Aršiausio pasipriešinimo buvo sulaukta kaip tik dėl parko ribų optimizavimo, nors šis barzdotas klausimas atrodo turėjo būti jau nebediskutuojamas.* (DLKT)

Pavyzdžiai, kur aktyvo sakinyje yra pasakytas komitatyvinis ir / arba vienaip ar kitaip žymimas turinio (kontentyvo) objektas, pasiskirsto taip, kaip parodyta 1 lentelėje. Iš lentelės matyti, kad daugiausia (49,4 proc.) sakinių, kur turinio objektas pasakytas prielinksnio *apie* ir *dėl* konstrukcija, mažiausiai (6,6 proc.) – kai viename sakinyje pasakomas komitatyvinis ir skirtingai galimas žymėti turinio objektas. Sakiniai, kur objektas pasakytas *dėl* konstrukcija, sudaro 23,1 proc. visų atvejų (arba 120 iš 520 pavyzdžių), o *apie* konstrukcija – 30 proc. (arba 156 iš 520 pavyzdžių). Vadinasi, linkstama veiksmažodžio *diskutuoti* objektą žymėti *apie* konstrukcija.

1 lentelė. Veiksmažodžio (*iš-*, *ne(be)-*, *pa-*, *pra-*, *tebe-*) *diskutuoti* objekto raiška sakinyje

(Ne)asmenuojamoji <i>diskutuoti</i> forma	Pavartojimo skaičius
Prielinksnio <i>su</i> konstrukcija	48 (9,2 proc.)
Prielinksnio <i>apie</i> konstrukcija	139 (26,7 proc.)
Prielinksnio <i>dėl</i> konstrukcija	118 (22,7 proc.)
Įnagininkas (<i>tema</i> , <i>klausimu</i> ir pan.)	71 (13,7 proc.)
Galininkas (arba kilmininkas su neiginiu)	51 (9,8 proc.)
Šalutinis sakinio dėmuo	59 (11,3 proc.)
Prielinksnio <i>su</i> ir <i>apie</i> konstrukcija	17 (3,3 proc.)
Prielinksnio <i>su</i> ir <i>dėl</i> konstrukcija	2 (0,4 proc.)
Prielinksnio <i>su</i> konstrukcija ir šalutinis dėmuo	5 (1 proc.)
Prielinksnio <i>su</i> konstrukcija ir įnagininkas	10 (1,9 proc.)
Iš viso	520 (100 proc.)

[Pirmoje lentelėje, pavadintoje „Veiksmažodžio (*iš-*, *ne(be)-*, *pa-*, *pra-*, *tebe-*) *diskutuoti* objekto raiška sakinyje“, teikiami kiekybiniai duomenys apie asmenuojamųjų arba neasmenuojamųjų veiksmažodžio *diskutuoti* formų vartoseną, kuria remiamasi straipsnyje. Dviskiltės lentelės pirmos eilutės kairėje pusėje rašoma viena iš objekto su *diskutuoti* raiškų, o lentelės pirmos eilutės dešinėje skiltyje teikiamas atitinkamos raiškos pavartojimo skaičius nagrinėjamuose straipsnyje pavyzdžiuose iš *Dabartinės lietuvių kalbos tekstyno* (DLKT). Iš viso lentelėje apibendrinami 520 pavyzdžių, arba 100 procentų. Antroje lentelės eilutėje matyti, kad pavyzdžių, kur veiksmažodžio *diskutuoti* objektas pasakomas prielinksnio *su* konstrukcija, yra 48, arba 9,2 procento. Trečioje lentelės eilutėje matyti, kad pavyzdžių, kur veiksmažodžio *diskutuoti* objektas pasakomas prielinksnio *apie* konstrukcija, yra 139, arba 26,7 procento. Ketvirtoje lentelės eilutėje matyti, kad pavyzdžių, kur veiksmažodžio *diskutuoti* objektas pasakomas prielinksnio *dėl* konstrukcija, yra 118, arba 22,7 procento. Penktoje lentelės eilutėje matyti, kad pavyzdžių, kur veiksmažodžio *diskutuoti* objektas pasakomas žodžio *klausimas*, *tema* ar pan. įnagininku, yra 71, arba 13,7 procento. Šeštoje lentelės eilutėje matyti, kad pavyzdžių, kur veiksmažodžio *diskutuoti* objektas pasakomas galininku arba kilmininku su neiginiu, yra 51, arba 9,8 procento. Septintoje lentelės eilutėje matyti, kad pavyzdžių, kur veiksmažodžio *diskutuoti* objektas pasakomas šalutiniu sakinio dėmesiu, yra 59, arba 11,3 procento. Aštuntoje lentelės eilutėje matyti, kad pavyzdžių, kur veiksmažodžio *diskutuoti* objektas pasakomas prielinksnio *su* ir *apie* konstrukcijomis, yra 17, arba

3,3 procento. Devintoje lentelės eilutėje matyti, kad pavyzdžių, kur veiksmažodžio *diskutuoti* objektas pasakomas prielinksnio *su* ir *dėl* konstrukcijomis, yra 2, arba 0,4 procento. Dešimtoje lentelės eilutėje matyti, kad pavyzdžių, kur veiksmažodžio *diskutuoti* objektas pasakomas prielinksnio *su* konstrukcija ir šalutiniu sakinio dėmeniu, yra 5, arba 1 procentas. Vienuoliktoje lentelės eilutėje matyti, kad pavyzdžių, kur veiksmažodžio *diskutuoti* objektas pasakomas prielinksnio *su* konstrukcija ir įnagininku, yra 10, arba 1,9 procento].

Pavyzdžių su skirtingomis *disputuoti* formomis DLKT labai mažai – 11. Turinio objektas viename jų pasakytas galininku, 2 pavyzdžiuose – prielinksnio *dėl* konstrukcija; 2 pavyzdžiuose pasakyta komitativinė prielinksnio *su* konstrukcija. Žr. 30–32 pavyzdžius.

- 30) *Igiję Vilniaus universitete minėtus mokslo laipsnius turi teisę dėstyti, aiškinti ir **disputuoti** studijuojamus **dalykus** ir atlikti visus kitus veiksmus, kurie yra susiję su įgytais laipsniais.* (DLKT)
- 31) *Sėdim jau trise, jie toliau **disputuoja dėl** vis dažnėjančio asmenybės **dvejnimosi** ekstremaliomis būties ir buities sąlygomis.* (DLKT)
- 32) *[...] visa katalikybės sistema jam atrodė negyva protinė konstrukcija arba nepasiekiama pilis, į kurią tiltų nebėr, kaip jis buvo išsireiškęs, **disputuodamas su tėvu Severinu**. Bet ir tokią religiją susidaryti liko dar ateities uždavinys.* (DLKT)

Atsižvelgiant į mažą DLKT pavyzdžių su *disputuoti* skaičių, pavyzdžių ieškota paieškos sistemoje Google iš tinklapių lietuvių kalba. Jų rasta kiek per 30.

5. Skirtingų *diskutuoti* formų semantika ir gramatika

DLKT pavyzdžiai leidžia kalbėti apie skirtingus diskusijos situacijos aktualizavimo sakinyje aspektus, kuriuos galima apibrėžti kaip atskiras *diskutuoti* reikšmes arba jų atspalvius. Matyti, kaip sakinyje skirtingai aktualizuojamas diskusijos subjektas (diskusijoje dalyvaujantys) (žr. 5.1), kitais atvejais – diskusijos objektas (turinys) (žr. 5.2) arba aktualu abu (žr. 5.2). Kitaip sakant, veiksmažodžio *diskutuoti* valentingumas yra skirtingas (plg. 1 lentelę).

5.1. *Diskutuoti* subjekto raiška

Veiksmažodis *diskutuoti* inherentiškai numato diskusijoje dalyvaujančiuosius (diskutuotojus) – draugės subjektą. Jo raišką lemia kalbamosios situacijos semantinė interpretacija. Tais atvejais, kai draugės subjektas suprantamas kaip vienas kolektyvinis aktantas, jis pasakomas daiktavardžių arba daiktavardžiai vartojamų žodžių daugiskaitos forma, atitinkančia agento funkciją. Tai iliustruojama 33–35 pavyzdžiais.

- 33) *Ketvirtojo dalyvio išmesto kauliuko skaičius lemia, kiek žmonių dalyvaus diskusijoje. Jis taip pat išrenka pokalbio dalyvius. Kol išrinkti **dalyviai diskutuoja**, kiti stebi, kad jie nenukryptų nuo temos ir laikytųsi reikiamo požiūrio į ją. Vienas iš dalyvių stebi laiką.* (DLKT)
- 34) *Dažniausiai Laidės **svečiai** aistringai **diskutuodavo**. Jie kalbėdavosi apie žmogų, sielą, laimę, gyvenimą, dorybes ir ydas, kančią, politikus, kurtizanes, karą, aptardavo daugelį kitų klausimų.* (DLKT)
- 35) *Siūlo plėtoti amatus, įrodinėja esą baudžiava prieštarauja Dievo valiai, tautos teisei ir žmoniškumui. **Žmonės mokėsi diskutuoti**.* (DLKT)

Kai nusakomos situacijos (t. y. diskusijos) dalyviai semantiškai yra interpretuojami skirtingai, tada vienas diskutuotojas yra iškeliamas, o kitas nustumiamas kiek į šoną ir yra antraeilis. Tokiais atvejais kolektyvinis aktantas yra išskaidomas ir atitinka du skirtingos semantikos aktantus: greta agentyvaus

subjekto, tarkim, 36–45 pavyzdžiuose pasakomas kitas, žymimas prielinksnio *su* konstrukcija, atitinkančia komitatyvą.

- 36) *Dienas leido kalbėdamasis gatvėje su žmonėmis, klausinėdamas jų. Platonas, sulaukęs trisdešimties, įkūrė mokyklą – Akademiją. Jis nediskutuodavo su praeiviais ir nemokė, kaip Sokratas, gatvėse.* (DLKT)
- 37) – *O tie, kurie skaito laikraščius? – Skaityti vien laikraščius – nepakankama. O su savo kolegomis apskritai nediskutuojau.* Lenkijoje nėra tradicijos, kad rašytojai susitikinėtų ir aptarinėtų kažkokią problemą. Kai susitinka, geria kavą arba degtinę, rūko ir plepa... (DLKT)
- 38) *Keliems kitiems kolegoms net teoriškai nebuvo galimybės padiskutuoti su recenzentais, nes jų tiesiog nebuvo, jie tik atsiuntė savo raštus. Komisija, net nevarčiusi atlikto tyrimo, stoja recenzento pusėn.* (DLKT)
- 39) *Pirmos autorinės „Savo Radijo laidos“ „Ne pavalgyt susirinkom“ metu nesiliovė skambučiai į studiją. Žmonės reiškė savo nuomonę, diskutavo su laidos vedėjais, džiaugėsi nauja radijo programa.* (DLKT)
- 40) *Malonus, draugiškas buvo vaikas, su juo bediskutuodamas kažkaip lyg ir pats prie namų priartėdavau, vis atmintyje atgaivindamas net ir nereikšmingas, bet širdžiai tokias mielas buvusio gyvenimo smulkmenas.* (DLKT)
- 41) *Nesimoko. Vaiko problema, jei jis prastai įvertinamas, neišlaiko egzaminų, paliekamas kartoti kurso. Panašiai buvo ir per filosofijos pamoką. Aktyviai diskutavo su mokytoja tik tie abiturientai, kurie rengėsi laikyti filosofijos egzaminą.* (DLKT)
- 42) *„Buvau nutaręs susipažinti ir su fiziologija, antropologija, psichofizika“, – prisimena Varnas [...]. Jis diskutavo su prof. Jonu Vabalu-Gudaičiu, su prof. Stasiu Šalkauskiu, o kartu stebėjo praktinį darbą su vaikais.* (DLKT)
- 43) *Jie labai gerai reiškia savo mintis ir sutaria su kitais. Patinka, kai vertinamos jų pastangos, problemas sprendžia diskutuodami su kitais. [...] Tai žmonės, linkę padėti kitiems, populiarius...* (DLKT)
- 44) *„Išdaviau tėvus, nepaklusau, todėl esu bloga duktė“. Jos bijo tėvų ir gyvena savo viduje su jais diskutuodamos, mintyse besiteisindamos. Iš vaikystės visi atsinešame tam tikrą elgesio normų bei vertybių rinkinį.* (DLKT)
- 45) *O Kristus moko, kaip išlikti laimingam ne tik šiame pasauly. Niekas nieko išmintingesnio nesugalvos. Mums lieka tik pabūti tyloje, padiskutuoti su savimi ir nebijoti apversti viską aukštyn kojom, kad Kristus būtų tiesa, kelias ir gyvenimas.* (DLKT)

Kolektyvinis aktantas, pasakomas daiktavardžio arba daiktavardiškai vartojamo žodžio daugiskaitos forma arba daugiskaitos reikšmę turinčiu daiktavardžiu, sakinyje gali būti dar pažymimas (vok. *markiert*) reciprokinė konstrukcija *vienas su kitu*, *tarpusavyje* arba *tarp savęs*, *kartu*. Žr. 46–49 pavyzdžius. Tokie su subjekto vardininku arba objekto galininku koreferentiški tarpusavio santykio reiškiantys ir jį aktualizuojantys ir specifikuojantys reciprokiniai žymekliai yra laisvieji nariai, t. y. jų nereikalauja *diskutuoti* reikšmė, jie vartojami kaip modifikatoriai.

- 46) *Pas mus mokytojas užduoda užduotį, o vaikai, diskutuodami vienas su kitu, kartu turi rasti atsakymą. Tai jau demokratijos ugdymas, nes kiekvienas įsiklauso į kitų nuomonę, apgina savąją ir suranda visiems priimtina.* (DLKT)
- 47) *Kiekviena grupė, prieš tai padiskutavusi tarp savęs (plg. tarpusavyje) šia tema, pateikia savo nuostatai minėtais klausimais ir po to bando spręsti dvikalbystės problemą.* (DLKT)
- 48) *Brolių Čiapų apklausos vakar Kauno apygardos teismo salėje tyrojo taika ir ramybė (nors vėliau tvarkos sergėtojai ir pašalino iš salės du tarpusavyje (plg. tarp savęs, vienas su kitu) diskutavusius žiūrovus).* (DLKT)
- 49) *Mus rėmė ne tik nomenklatūra, šlapios dešros mėgėjai, liumpenai ir pan., bet ir daug mūsų protingų kolegų, su kuriais bendraujam, kartu mokėmės, kartu diskutuojam (plg. tarpusavyje, tarp savęs, vieni su kitais).* (DLKT)

Kaip matyti iš cituotų, tarkim, 33–35, 37, 40 pavyzdžių, diskusijos objektas gali aiškėti iš (sakinio) konteksto. 47 sakinyje diskusijos objektas yra pasakytas polinksniskai vartojamu *tema*. Iš 36, 39, 48, 49 pavyzdžių aiškėja: kuo labiau diskusijos objektas yra nustumiamas į situacijos foną ir yra sakinyje neaktualus, tuo labiau galima kalbėti apie *diskutuoti* kaip ‘pokalbyje, diskusijoje keistis, dalintis nuomonėmis, požiūriais’ ar pan.

5.2. *Diskutuoti* objekto raiška

Pereinant nuo subjekto prie objekto raiškos DLKT pavyzdžiuose su *diskutuoti* formomis, pažymėtina, kad yra pavyzdžių, kur prielinksnio *su* konstrukcija atliepia ne ką tik minėtą komitatyvą, bet kontentyvą (turinį), arba, tiksliau sakant, komitatyvinį kontentyvą (Con_{com})²⁸. Pats kontentyvas, pavyzdžiui, 50–54 ir panašiuose pavyzdžiuose pasakomas abstrakčiuoju daiktavardžiu (*argumentas*, *intencija*, *interpretacija*, *mintis*, *teiginys*, *intencija* ir kt.), o prielinksnis *su* prideda komitatyvinės reikšmės. Lyginant 50–54 pavyzdžius, su, tarkim, 36–38, 44–45 pavyzdžiais, matyti, kaip (labiau) agentyvus subjektas tampa (labiau) perceptyviu ir kaip tiesiogiai predikato valentinėje struktūroje nerealizuotas komitatyvo aktantas, pasakomas prielinksnio *su* konstrukcija, gali likti aiškus (plg. 50, 51, 54). Konkrečiau kalbant, semantinis *diskutuoti* valentingumas 50–54 pavyzdžiuose skiriasi nuo 36–38 pavyzdžiais iliustruojamo, t. y. [Pcp, Con_{com}] vs. [A, Com]. 50–54 pavyzdžiuose aktualizuojamas diskusijos subjekto, kaip suvokiančiojo, turinio tam tikrą nusiteikimą dalyko (turinio) atžvilgiu, psichologiškai reaguojančiojo požymis. Čia veiksmažodžiui *diskutuoti* būdinga ‘turėti nuomonę, požiūrį tam tikru klausimu, tema’ ar pan. reikšmė.

- 50) *Romanas iš tiesų unikalus ir įspūdingas (nors gal ne iki galo), bet norisi padiskutuoti su paties autoriaus (įžangoje) pateikta jo interpretacija* (plg. su pačiu autoriumi). (DLKT)
- 51) *Dabar jau juokiasi dviese: Nietzsche – garsiai, Foucault – tyliai. Kur pasigirsta pašaipus juokas – ten dialogui nebėra vietos. Foucault čia net nediskutuoja su Kanto antropologinėmis intencijomis* (plg. su Kantu). *Jis jas vienu ypu atmėta.* (DLKT)
- 52) *Rašant universiteto lygio darbą (ar duota, ar paties pasirinkta tema) „padiskutuoti“ su pirmine ir antrine literatūra prireikia gana dažnai.* (DLKT)
- 53) *Tik su šypsena galima žvelgti į tuos žmones, kurie tik dabar ima viešai diskutuoti su tais teiginiais, kuriuos mes pareiškėme prieš trejus metus.* (DLKT)
- 54) *Kadangi tai aktualu ir, ko gero, vienos nuomonės kalbamu klausimu būti negali, norėčiau padiskutuoti su kai kuriomis straipsnio autoriaus mintimis.* (DLKT)

55–58 pavyzdžiai rodo, kaip į kalbamąją situaciją įtraukiamas *diskutuoti* aktantas, pasakomas kontentyvą atitinkančiu polinksniskai vartojamu *klausimu*, *tema* ar pan. Iš 59, 60 pavyzdžių matyti, kad *klausimu*, *tema* ir pan. turinys gali būti konkretinamas pažymimąja prielinksnio *apie* konstrukcija.

- 55) *Be to, turima vilties, jog moksleivija bus išklaudyta. Jei būčiau bent metais jaunesnė, turbūt kandidatuočiau, gal tada galėčiau padiskutuoti kai kuriais klausimais su Švietimo ministerijos atstovais, – sakė Vita.* (DLKT)
- 56) *Deja, nei Alanas, nei Aras tokiais klausimais su žiniasklaida nediskutuoja. Taip pat paslaptinai Alanas tyli ir nepasakoja apie savo padažnėjusias keliones į Maskvą.* (DLKT)
- 57) *Kartais mane pietumis pavaišindavo, savo motoroleriu nusiveždavo į turgų ir pan. Su dailininku, kuriam pozavau, dažnai gerdavom puikią arbatą ir diskutuodavom* (plg. kalbėdavom) *įvairiausiomis kultūros, politikos, geografijos ir kt. temomis. Agentė, su kuria dirbau modeliu, duodavo patarimų, pranešdavo apie geresnes atrankas.* (DLKT)
- 58) *Pereiti prie naujos tarptautinės ligų klasifikacijos, o joje kiek kitaip apibrėžti reumatiniai susirgimai, vienas iš konferencijos tikslų buvo ne tik padiskutuoti šiuo klausimu su gydytojais, bet ir priimti rezoliuciją, kurioje atsispindėtų gydytojų nuomonė.* (DLKT)

²⁸ Apie dvisluoksnes semantines funkcijas plačiau žr. Drukteinis 2009.

- 59) – *Aš norėčiau paantrinti šalia manęs sėdinčiam ponui Arkadijui, kad iš tikrųjų aš nenusistatęs ir išvis net nediskutuoju* (plg. su ponu Arkadijumi) *tu klausimu apie žydų ir krikščionių santykius* (plg. su ponu Arkadijumi *nediskutuoju apie žydų ir krikščionių santykius*). (DLKT)
- 60) *Pasipasakojome savo biografijas. Patyręs, kad aš esu studentas, kur ir kokiu tikslu vykstu, žydelis pasidarė ypač kalbus. Padiskutavome net filosofinėmis temomis apie gyvenimą, žmonių tarpusavio santykius*. (DLKT)

Remiantis 56, 57, 60 ir panašiais pavyzdžiais ir atsižvelgiant į *kalbėtis* (Sližienė 1994: 330–331) valentingumą, teigtina, kad veiksmažodis *diskutuoti* numato ne tik agentyvų subjektą, galimą žymėti, kaip anksčiau sakyta, atsižvelgiant į kalbamosios situacijos interpretaciją, bet ir turinio objektą, reiškiamą prielinksnio *apie* (žr. 61–63) arba *dėl* konstrukcija (žr. 64–66).

- 61) *Ji pavirto pašnekesiu. Į jį netikėtai įsijungė buvęs meras R. Tumosa, kuris, kaip paprastai, turėjo daug pretenzijų spaudai. Pašnekesio pabaigoje imta diskutuoti apie žurnalistų darbą, jų etiką* (plg. imta *kalbėtis apie darbą, etiką*). A. Andriuškevičius sakė, kad jeigu jis būtų žurnalistas, irgi ieškotų skaitytojams įdomių temų. (DLKT)
- 62) *Aš žiūriu į tai kitaip nei kažkada, kai žiūrėdavau iš aukšto. Būdavo – na, dar studijuojant, – labai intelektualiai bendrauji su kokiu nors vaikinu, diskutuojai apie dzenbudizmą* (plg. *kalbiesi su juo apie dzenbudizmą*), o jis staiga sako: „Kokios ilgos tavo blakstienos“. (DLKT)
- 63) *...mėnesį namus prižiūrinti storoji ekonomė Beta ir daktaras Tenas Girtantas buvo vieninteliai žmonės, su kuriais Augnelijus bendravo. Su ekonomė trumpai padiskutuodavo apie kopūstus, padažą, makaronus, o Teno Girtanto aš dar nebuvau matęs, bet žinojau, kad Augnelijus nuvyksta pas jį į priėmimą bent kartą per savaitę*. (DLKT)
- 64) *Ketvirtas variantas, kuris šiandieną pateiktas svarstymui, nebuvo svarstytas ir Agrariniame komitete. Jis nebuvo nė pristatytas. Dėl jo nebuvo diskutuojama. Tačiau šiandien jį siūloma jau priimti. Kaipgi keitėsi šio nutarimo koncepcija?* (DLKT)
- 65) ZIMNICKAS. *Aš norėčiau pasakyti. Iš tikrųjų dėl pono K. A., pono J. V. ir pono A. N. pateiktų pasiūlymų mes galėjome diskutuoti ir galėjome ieškoti to optimaliausio sprendimo*. (DLKT)
- 66) *Kodėl minėtame straipsnyje jis visur vartojo žodį „bendruomenė“, o ne „gentis“? Kuo jos skiriasi? Ar jo nuomonė pasikeitė dėl šios bylos? Diskutuojama dėl kai kurių teksto fragmentų*. (DLKT)

67–71 pavyzdžiai rodo, kad prielinksnio *apie* arba *dėl* konstrukcija žymimą turinio objektą gali pavaduoti šalutinis sakinio dėmuo.

- 67) – *Vadinasi, jie valgomi? Išroviau keletą, bet baiminausi, ar geri... Ten toliau priaugo dar didesnių... Gerai, dabar perspėsiu giminaičius. Anava jie diskutuoja, rinkti ar palikti...* (plg. *diskutuoja apie tai, ar rinkti...*) *Kiemsargis nuskubėjo didžiuliais žingsniais, o Markovaldas liko be žado: dar didesni grybai, kurių jis nepastebėjo*. (DLKT)
- 68) *Tauta diskutuoja, kas priešas, kas teisuolis, nors tai turėtų įvardyti teisėsaugos institucijos*.
- 69) *Viduramžių intelektualai diskutavo: kiek ant adatos smaigalio gali sutilpti velnių. Vieni teigė – aibė, kiti nurodydavo konkretų skaičių. Kiekviena šalis pateikdavo argumentų*. (DLKT)
- 70) *Moksleiviai diskutavo ir apie tai, kaip prisidėti prie gruodžio 14 dieną Briuselyje vyksiančio Europos moksleivių streiko tema „Švietimas neturi būti parduodamas“*. (DLKT)
- 71) *„Rail Baltic“ geležinkelio atkarpą nuo Varšuvos iki Kauno planuojama pradėti statyti 2008-aisiais, o Susisiekimo ministerijoje vis dar tebediskutuojama dėl to, kokiu maršrutu ji eis. Nemanau, kad tai solidu“*, - komentuoja p. Varkala. (DLKT)

Veiksmažodžio *diskutuoti* semantikoje gali būti svarbu ne tik skirtingos diskutuojančiųjų nuomonės, požiūriai, bet ir argumentuoto, grindžiamo *už* ir *prieš* įrodinėjimais pokalbio kriterijus. Tai aiškėja iš 69, 72–75 ir kt. pavyzdžių kontekstų.

- 72) ...*pasisako prieš laisvosios prekybos sutartį ir už didesnius mokesčius. Respublikonų pusėje taip pat kalbama apie darbo vietų apsaugojimą JAV. O Kongrese diskutuojama, kaip nubausti Kiniją už tai, kad ji per daug eksportuoja į JAV*, – kalbėjo p. Kisel. (DLKT)
- 73) *Gerbiamas pirmininkas turėtų padėti įgaliojimus visos tarybos vardu. R. Pakalnis. Įgaliojimai bus padėti, apie tai pranešus Seimo komitetui. **Diskutuojant su ministerija dėl Švietimo tarybos sudarymo principų** mūsų pozicijos išsiskyrė.* (DLKT)
- 74) ...*konflikto istoriją gerai žino Dailės muziejaus vyriausioji architektė Ona Antanavičienė. O įvairiausi valdininkai ir valdininkėliai miklina liežuvius diskutuodami, ar šis privatizavimas teisėtas, ar ne. Taigi vieni – už, kiti – prieš, o kaltų, kaip jau sakiau, nėra.* (DLKT)
- 75) *Išmanymas politikoje jam daug kur padėjo. Šie dalykai ypač pagelbėdavo diskutuojant teisinėmis temomis, kur reikia loginio mąstymo. „Galėčiau apie daug ką diskutuoti su profesionaliais teisininkais, tačiau nepajėgčiau dalyvauti jokiam konkurse, kur reikia teisininko diplomo. Jo neturiu“.* (DLKT)

Skirtingai nei 55–75 pavyzdžiuose, kur laikinai galima būtų kalbėti apie *diskutuoti* kaip ‘argumentuoti kalbėtis, siekiant susitarti tam tikru klausimu, tema’ ar pan., esama pavyzdžių, kur kalbamoje situacijoje aktualizuojamas diskusijos kaip ginčo, nesutarimo aspektas ir, remiantis 76–81 ir panašių pavyzdžių kontekstu, *diskutuoti* įgyja ‘siekiant susitarti tam tikru klausimu ginčytis, nesutarti’ reikšmę.

- 76) ...*temperamentu, saviraiškos būdais, šiaurietišku santūrumu, bet netgi išvaizda. Tačiau dažniausiai Skandinavijos šalių moteris prisimename, kai pradedame diskutuoti apie lygias vyrų ir moterų teises visuomenėje. Šiame ginče skandinavės, regis, pasiryžusios galų gale padėti tašką ir visiems laikams tapti emancipuotomis...* (DLKT)
- 77) ... *iš esmės beveik visos politinės jėgos tam nepritaria. Pastaraisiais metais politikai bene daugiausia iečių sulaužo diskutuodami, kaip reikėtų keisti Pelno mokesčio įstatymą.* (DLKT)
- 78) *Prasidėjus Pirmajam pasauliniam karui, sunerimo ir universiteto studentai. Audringai ginčydami jie diskutavo apie galimą revoliuciją, svarstė, kas galėtų ištikti Lietuvą. **Karštose diskusijose** dalyvaudavo ir M. P.* (DLKT)
- 79) ...*nepasitenkinimo jausmą netgi geriausios televizijos pokalbių laidos? Todėl, kad jos partinės. Konfrontacinės. Susirenka, priešingų stovyklų žmonės, diskutuoja kokių nors klausimu, bet iš tiesų ne diskutuoja, o politiškai kovoja, gyvenimo kovas perkeldami į ekraną...* (DLKT)
- 80) *Bet keisčiausiai nutiko su draustiniais, apie kuriuos diskutuodami ir dėl kurių nesutardami specialistai istorinius draustinius... visai iš akių pametė...* (DLKT)
- 81) *Sąlygos ir perdavimo, ir priėmimo turi būti ten [sutartyje] nurodytos. J. BEINORTAS. Gerai. Dar buvo anksčiau lyg ir kilęs ginčas, kaip pamenat, diskutavome su deputatu B. L.* (DLKT)

Galiausiai lieka aptarti *diskutuoti* objektą, reiškiamą linksniu. Matant DLKT pavyzdžius, kur teigiamuose sakiniuose *diskutuoti* vartojamas su objekto galininku arba objekto kilmininku neigiamuose, visų pirma į akis krinta tie, kur priešdėliniu *išdiskutuoti* pasakomas veiksmas yra holistinis: apima visą paprastai abstrakčiu daiktavardžiu reiškiamą ar abstrakčiai suvokiamą turinio objektą (*dalykas, grėsmė, įstatymas, klausimas, problema, norma, nutarimas, perspektyva, reikalas, struktūra, supratimas, (ši)tai, viskas* ir kt.). 82–90 ir panašūs pavyzdžiai rodo *diskutuoti* kaip ‘išsamiai kalbėti, aptarti, svarstyti tariantis tarpusavyje’ ar pan., kuriam būdingas semantinis [A, Com, Con] (žr. 82) arba [A, Con] (žr. 83 ir kt.) valentingumas²⁹. Pažymėtina, kad VLKK Konsultacijų banke³⁰ teigiama, kad *išdiskutuokime šią temą* yra laisvųjų stilių, šnekamosios kalbos pasakymas, oficialioje kalboje geriau sakyti *apsvarsty-*

²⁹ A. Drukteinis (2007: 16), aptardamas semantinių struktūrų ryšius, pvz., tarp *Raitelis jojo apie ežerą* ir *Raitelis apjojo ežerą* (*apie ežerą — ežerą*) ir pan., rašo: „[A]ntrose porų struktūrose vieta suvokiama kaip visuma, visas plotas, kurį apima veiksmas, ir tai šiek tiek skiriasi nuo veiksmo krypties pirmose porų sakiniuose. Toks santykio pasikeitimas siejamas su holistine (visumos) reikšme. [...] Predikato reikšmė pakinta taip ir tiek, kad būtų realizuota kitokia kalbėtojo nuostata referentinės situacijos atžvilgiu“.

³⁰ Plačiau žr.: <https://www.vlkk.lt/konsultacijos/1202-isdiskutuoti>.

kime, aptarkime šią temą; nuspręskime, ką daryti; padiskutuokime šia tema ir pan. Vadinasi, galininkas su *išdiskutuoti* galimas ir, kaip rodo cituoti pavyzdžiai, vartojamas skirtinguose stiliuose.

- 82) *Su Germanu dar kartą išdiskutavome padarinius* (plg. **išdiskutavome apie padarinius, dėl padarinių*), *jei aš bandyčiau įteikti memorandumą.* (DLKT)
- 83) *Ir ponui K. Sajai pasakyti, kad tie iškelti klausimai – tai būsimosios rinkiminės kampanijos problemos. Ir ten mes visus tuos reikalus iki galo išdiskutuosime.* (DLKT)
- 84) *Palaukti, per tą laiką įvykdyti tyrimą, apklausą, daug ką suskaičiuoti. Taipogi reikia labai aiškiai išsidiskutuoti profiliuoto ugdymo klausimus, išsidiskutuoti supratimą.* (DLKT)
- 85) *Pirmas klausimas, mano nuomone, dienotvarkėje turi būti valstybinių struktūrų sutvarkymas. Nuo to pradėti, tą išdiskutuoti, išsiaiškinti ir tik po to nuspręsti, koku keliu mes eisime ir ką toliau darysime.* (DLKT)
- 86) *Palyginsime šiuos keturis požiūrius tarpusavyje, išdiskutuosime jų prigimtį, bei apibendrinsime jų indėlį, pritaikant konsultacijoms, bei organizacijų projektavimui.* (DLKT)

Objekto galininkas pasyvo sakiniuose tampa subjekto vardininku. Atkreiptinas dėmesys, kaip veiksmoždžiu reiškiamas veiksmo holistiškumas yra aktualizuojamas pasyvo 87–92 ir panašiuose sakiniuose: kiekio kriterijus pasakytas ne tik *visiškai, visais aspektais, pakankamai* ir pan., bet ir kitais laiko trukmės (*ilgas, jau*) ir su ja susijusiais būdo (*labai atidžiai, labai įdėmiai, gerai*) prievaisiais.

- 87) *Galiu tik priminti, kad, šiaip ar taip, šitas įstatymas praėjo gana ilgų diskusijų peripetijas ir jis yra labai atidžiai išdiskutuotas, bent visi pagrindiniai čia įrašyti straipsniai, visais galimais aspektais. Kvietėmės netgi ekspertus ir iš kitų šalių.* (DLKT)
- 88) *Manychiau, kad šioje sudėtingoje ekonominėje situacijoje tikrai reikėtų deputatams labai įsigilinti į šį įstatymą, kad jisai būtų išdiskutuotas labai įdėmiai frakcijose ir frakcijos išsakytų savo nuomonę.* (DLKT)
- 89) *Tai taip pat gali susilpninti bankų pozicijas. Tai yra dar diskutuotinas klausimas, dar ne visiškai išdiskutuotas. Tai yra klausimas dėl 80 % tiktai kompensacijos. Taip pat diskutuotinas.* (DLKT)
- 90) *Apie pramonininkų ginčą su Prekybos rūmų asociacija dėl įmonių registro A. Butkevičius atsiliepė santūriai. Jo nuomone, šis klausimas dar neišdiskutuotas, ir jų konfederacijos tikslas – inicijuoti rimtą diskusiją.* (DLKT)
- 91) *Vokiškosios grėsmės anais metais buvo neblogai išdiskutuotos ir įvertintos.* (DLKT)
- 92) *Aš norėčiau paremti deputato A. Rudžio pasiūlymą svarstyti ir balsuoti dėl bankų. Viskas jau aptarta, viskas išdiskutuota. Liko balsuoti ir balsuokim, neišmeskim šito klausimo³¹.* (DLKT)

Abstraktų daiktą reiškiančio objekto galininkas, neiginio kilmininkas aktyvo sakiniuose arba subjekto (*dalykas, galimybė, idėja, prieštaravimas, problema, reikalas, sąvoka, statusas, (visa) tai, tema* ir kt.) vardininkas, kiekio kilmininkas pasyvo sakiniuose taip pat vartojamas su nepriešdėlėtu arba kitais priešdėlėtais *diskutuoti* veiksmoždžiais: (*pa-, per-, tebe-, nebe-*) *diskutuoti*. 93–108 ir panašiuose pavyzdžiuose, skirtingai nei su *išdiskutuoti*, turinio objektas arba subjektas gali būti keičiamas ir pasakomas prielinksnio *apie* arba *dėl* konstrukcijomis. Pripažįstant galimus reikšmių sampynos ir turinio objekto žymėjimo maišymo, klaidų atvejus, matytina, kad pasirinkta turinio objekto raiška 21, 93–107 ir panašiuose pavyzdžiuose gali rodyti kalbančiojo norą per raišką skirti, tarkim, anksčiau minėtą *diskutuoti* ‘argumentuotai kalbėtis, siekiant susitarti tam tikru klausimu, tema’ nuo ‘(išsamiai) aptarti, svarstyti tariantis tarpusavyje’.

³¹ Plg. pavyzdžius, kur *išdiskutuoti* forma vartojama būdvardiškai: *Kiek teko reformų pergyventi, visada jos buvo kruopščiai parengiamos viduje, o viešai skelbiamas tik išdiskutuotas, šimtąkart pasvertas variantas. Netgi šiame renginyje nėra šio teksto, yra tik priedas ir apžvalga. Tik po to, kai tauta sužino visą medžiagą, išsakyta spaudoje, išdiskutuota visuomenėje, kartoju, išdiskutuota visuomenėje, tik tada galima organizuoti referendumą.*

- 93) ...brėžti grupės tikslus ir siekius ir juos keisti tik tinkamai įvertinus ir sutikus visiems grupės nariams. Šiuos visus aspektus panagrinėsime smulkiau, **diskutuodami** specifines kai kurių grupių funkcionavimo **situacijas** ir jų **apraiškas**. (DLKT)
- 94) Aš nežinau, kodėl mes kalbame, jeigu yra pažeidžiamas Reglamentas, nepateiktas nutarimo projektas, vargu ar mums tikslinga dabar **ką nors diskutuoti**, tuo labiau kad jau pertraukos metas, o iki pertraukos deputatas A. Patackas nori perskaityti pareiškimą. (DLKT)
- 95) A. L. pareiškė, kad „Baltarusijos prekystaliai užversti kokybiškomis vietinės gamybos prekėmis“. Baltarusiai šio **teiginio** tomis dienomis **nediskutavo** (plg. apie šį teiginį nediskutavo) – jie ieškojo... kiaušinių. (DLKT)
- 96) Vienas partijos narys siūlė Valstiečių partijai „atsiskirti nuo LDDP, su kuria teisėtai mus sulygina konservatoriai“. Šio **įstatymo** partijos vadai **nediskutavo**. (DLKT)
- 97) Šį papildymą atidėti, eiti prie kito straipsnio, o po to ateinančią savaitę teks balsuoti už visą įstatymą vienaip ar kitaip... šitą **papildymą** dar **padiskutuoti** (plg. apie tai dar padiskutuoti) ir priimti. (DLKT)
- 98) Taigi darbo tikslas bus, kitais žodžiais: 1. ištirti šiuolaikinio fundamentalizmo sąvokos turinį ir savybes bei 2. remiantis tuo, **padiskutuoti** fundamentalizmo sąvokos **vartoseną**. (DLKT)
- 99) Humanitarinio fakulteto studentams šalia paskaitų tiesiog nebeliko, kur viešai susirinkti, pasidailinti mintimis, **padiskutuoti** aktualius **referatus**, paskaityti kūrybos. (DLKT)
- 100) Jos nuomone, siela nėra šiuolaikinio psichologijos mokslo objektas. Su šiuo teiginiu ne visai sutikdamas, norėčiau **jį** kiek **padiskutuoti** iš analitinės filosofijos perspektyvos. (DLKT)
- 101) Kaip sakoma, nebe laikas. Todėl aš galvoju šitaip. Apie šito pateikto straipsnio tekstą galima kalbėti tik tada, jeigu mes perbalsuosime arba **perdiskutuosime** apskritai 50 % **nuolaidą**. Jeigu būtų žodelis „iki“ 50%, tada aš pritarčiau. Tada šitie dalykai yra priimti. (DLKT)
- 102) O galimus pretendentes į prezidentinius rinkimus gali nuskinti labai patraukliomis ne tik savo tautai, bet ir pasaulio viešumenei formomis? **Visa tai diskutuota** kuluaruose, viešai kalbant daugiausia apie būtinybę gintis ir nepakartoti 1939–1940 metų klaidų bei kaip su efektyvinti Baltijos Asamblėjos darbą. (DLKT)
- 103) Dažnai **diskutuojama** ilgų darbo valandų **žala** (plg. diskutuojama apie žalą) šeimai, kai šeimos narys atitraukiamas nuo šeimos reikalų. (DLKT)
- 104) **Su LR Seimo nariu**, Povilu K., [...] „Rasos“ vidurinėje mokykloje susitiko Kalniečių rajono gyventojai. **Diskutuota** aktualių valstybės **problemų**, prieš savivaldybių rinkimų, piliečių moralinių nuostatų, teisės saugos stiprinimo, miesto tvarkymo ir kitais **klausimais**. (DLKT)
- 105) Noriu priminti gerbiamiems deputatams: pirmadienį yra frakcijų susirinkimų diena pagal mūsų tradiciją ir tie **dalykai** galėtų būti **padiskutuoti**, kad būtų visapusiškas svarstymas. (DLKT)
- 106) Dar vis **tebediskutuojamas** šeimos gydytojo institucijos **statusas** (plg. tebediskutuojama dėl institucijos statuso). Net medikų bendruomenėje daug daugiau jam prieštaraujama nei pritariama. (DLKT)
- 107) Miestėjimo apibrėžimas, nepaisant ilgalaikių šio proceso tyrimų, dar nėra nusistovėjęs - yra be galo daug jo variantų. **Nebediskutuotina** tik **tai**, kad šis terminas apima tiek patį procesą, tiek pasiektą būklę. (DLKT)

Be to, 108, 109 pavyzdžių kontekstai rodo galimą *diskutuoti* kaip ‘ginčyti’ vartoseną.

- 108) *Argumentuodami pagrindžiame tai, ką tvirtiname. Tuo ir skiriasi debatai nuo paprasčiausių ginčų. Žinoma, ne kiekvieną teiginį galima diskutuoti. Beprasmiška būtų įrodinėti, kad dukart du – keturi ar kad Vilnius yra Lietuvos sostinė. Tokie dalykai priimami kaip faktai.* (DLKT)
- 109) *Neigimo būdas. Į protestą, atitinkantį D taisyklės, oponentas gali atsakyti totaliniu neigimu: „Neteisinga“, „Ne taip...“, „Ne laiku“. Klaida yra diskutuoti neigimus, pvz., „tai netiesa!“* (DLKT)

6. Skirtingų *disputuoti* formų semantika ir gramatika

Kaip minėta, pavyzdžių su *disputuoti* formomis DLKT apie 10. Per *Google* paieškos sistemą rastuose lietuviškuose tinklapiuose jų taip pat nėra gausu. Toliau kalbant apie *disputuoti* valentingumą yra remiamasi gana pavieniais pavyzdžiais iš interneto ir labiau žiūrima galimų *disputuoti* sąsajų su aptartu *diskutuoti*.

110–115 ir panašių pavyzdžių kontekstai rodo *disputuoti* sąsają su *ginčytis*. Per pastarojo semantiką ir gramatiką veiksmažodis *disputuoti* tampa artimas su *diskutuoti*, tarkim, 115 pavyzdyje.

- 110) *Toliau tęsti tą ginčą jau nė vienas nebenorėjo. Abu staiga pasijuto nesmagiai ir vengė vienas kito žvilgsnio. Tėvas Severinas staiga neteko pasitikėjimo savim ir jau beveik gailėjosi padaręs šį žygį. Vasariui gi buvo koktu, kad jis taip atvirai, kone žiauriai išdėjo vienuoliui savo mintis. Jis ieškojo, ką čia dabar pasakius, kas tikų po tų visų kalbų ir padėtų kaip nors sklandžiau tą sceną baigti. [...] Bet tėvas Severinas pakratė galvą: – Dėkui. Negersiu. Metas namo. Prašau atleisti, kad sutrukdžiau tamstai brangaus laiko. Bet maniau turįs pareigą. – O, tai menkniekis. Šiandien šeštadienio vakaras. Aš kartais mėgstu padisputuoti tokiais klausimais. – Disputai naudingi, kai atskleidžia tiesą, nušviečia protą ir paskatina valią geriem pasiryžimam, – keldamasis iš savo vietos, kalbėjo vienuolis (dar žr. 32).*
- 111) *Įsiminė disputas, kai dvi moterys radijuje vienpusiai polemizavo apie vyrų fizinį smurtą. Tai buvo labai demokratiška. Tik kažkodėl niekas niekada nerašo psichologijos darbų, net vyrai nedisputuoja apie moterų psichologinį terorizavimą. Ak, tie vyrukai, kokie jie išdidūs!*
- 112) *XVI a. ir katalikai, ir protestantai dar stovėjo ant tvirto pagrindo. Dėl Dievo buvimo ir būdo jie galėjo nesunkiai susitarti. Ir reformatoriai mielai cituodavo bei mokėsi iš tokių dieviškojo mokslo grandų kaip Augustinas, Atanazijus, Anzelmas ar Akvinietis. Ant šio pagrindo stovintys kontrantai galėjo aršiai disputuoti, nes visi siekė tiesos.*
- 113) *Šv. Jono bažnyčioje įsigyvenę jėzuitai, pradėjo jau viešai kovoti su protestantais. Jie ant bažnyčios durų iškabino skelbimus, kuriuos kvietė su jais disputuoti tikėjimo klausimais. Tačiau norinčių su jėzuitais ginčytis neatsirado. Tada jie, istorininkų (Przilglowski) žodžiais, patys persirėdėdavę ir vaidindavę jėzuitų priešininkus.*
- 114) *1946 m. pradžioje, po Maskvos konferencijos, britai rezignuodami pripažino, kad pasauly tėra du didieji – JAV ir SS. Jiems tenka disputuoti dėl vyraujamo vaidmens pasaulyje.*
- 115) *Buvo daug diskutuojama apie teologiją, pavyzdžiui, apie Mišių ar Viešpaties vakarienės pagrindus bei subtilybes. [...] Ir reformatoriai mielai cituodavo bei mokėsi iš tokių dieviškojo mokslo grandų kaip Augustinas, Atanazijus, Anzelmas ar Akvinietis. Ant šio pagrindo stovintys kontrantai galėjo aršiai disputuoti, nes visi siekė tiesos. Nors skausmingai, bet ilgainiui sėkmingai išsivystė vaisinga konfesinė konkurencija.*

Remiantis 116–118 pavyzdžiais, galima kalbėti apie tam tikrą *disputuoti* panašumą į *diskutuoti* kaip ‘pokalbyje, diskusijoje keistis, dalintis nuomonėmis, požiūriais’. Tokiais atvejais svarbu yra disputo dalyviai, o disputo objektas (turinys) lieka situacijos nuošalyje. Tais atvejais, kai *disputuoti* labiau susijęs su *diskutuoti* kaip ‘argumentuotai kalbėtis, siekiant susitarti tam tikru klausimu, tema’, disputo objektas (turinys) pasakomas valentine prielinksnio *apie* konstrukcija, polinksniškuoju *klausimu*, *tema* ir pan. Tai matyti iš 119–121 pavyzdžių.

- 116) *Kazimieras Jaunius – ilgą laiką man koks tai mistiškas nematomas asmuo. Ilgą laiką aš apie jį girdėjau tik iš Kazio Būgos lūpų. Dvasios milžinas. Genijus. Kalba graikiškai geriau kaip Herodotas. Rašo lotyniškai geriau kaip Ovidius. Moka hebrajų kalbą geriau už rabinus. Skaito Mahabharatą ir Zaratustrą. Jo rusų kalba yra tobulo pavyzdys. Su Anglijos profesoriais disputuoja angliškai. Bet jis užsidaręs. Niekas prie jo negali prieiti. Tik Kazys Būga jį mato kone kasdien Akademijoje. Sėdi su juo ilgas valandas.*
- 117) *Tautiškai sąmonėjantys lietuviai moksleiviai į latvių tautinį judėjimą žvelgė net su pavydu – pasak Šliūpo, „lietuviai Jelgavoje nebuvo taip laimingi kaip latviai, kurie turėdavo savo tautos*

švenčių apvaikščiojimus („dainų šventės“), savo teatrus ir susirinkimus. Mes išsiskirstę, vos retkarčiais vienas su kitu susiję, pasišnekučiuodavome apie liet. raštą, liet. teatrą, ir padūsavę išsiskirstydavome, žadėdami ką nors dirbti ateityje savo tautos labui. Ir dar nesusipratę buvome gana dėtiesi su latviais į draugijas, bent gerai latviškai kalbėti būtumėme išsimokinę. Berods su Latvijos istorija jau buvau šiek-tiek apsipratęs, vienok gyvenime latvių neteko man dalyvauti, jei bent tik **padisputuoti** mėgdavome su **Jansonu, Sandersu, Mühlenbachu ar kitais**“ (Šliūpas 1927, 35).

- 118) *Mažas ūgiu, bet didis protu dominikonas, profesoriavęs ne viename Italijos universitete, pagarsėjo kaip šv. Tomo Akviniečio interpretatorius („antrasis Tomas“). Dešimtmetį jis vadovavo visam Pamokslininkų ordinui, o vėliau, paskirtas vyskupu ir kardinolu, ištikimai tarnavo ne vienam popiežiui. Kardinolas buvo pasiūstas kaip popiežiaus legatas **disputuoti su** savo mokymą pradėjusiu skelbti **Martynu Liuteriu**.*
- 119) *O jei nesugrįš, tai pražus. Kaip tada, sako jie, plaukas nuo galvos nepražus? **Apie liesumą ar storumą jie** panašiai **disputuoja**. Juk jei visi bus lygūs, tai tikrai vieni nebus liesi, o kiti – stori.*
- 120) *7a klasės mokiniai (vadovė Aušra Ramanauskienė) per klasės valandėlę dalyvavo nuotoliniame susitikime su Rita Karavaitiene [...], **disputavo** aktualia **tema** asmeniniam karjeros valdymui „Darbo paieškos strategija“.*
- 121) *– Ir tu taip sakai? Tu – kunigas ir katalikų gimnazijos direktorius! Tai kaip tu gali kunigauti su tokiom nuomonėm?! Būdavo dar sunkiau, kai jis įsigeisdavo **disputuoti** tikėjimo ir pasaulėžiūros **klausimais**.*

122–125 pavyzdžiuose, kur *disputuoti* turinio objektas pasakytas prielinksniu *apie* arba *dėl* konstrukcijomis, pripažintina reikšmių sampyna. Čia svarbu tai, kad *disputuoti*, panašiai kaip *diskutuoti*, yra vartojamas su *dėl* konstrukcija. Be to, pažymėtina, kad *disputuoti* galima ir ne viešai (žr., pvz., 111; dar plg. 3 skyriuje *apie disputas*).

- 122) *J. Vijekas iš anksto reformatus skiria pragaran. Išjuokia jų moteris, kurios **su vyrais apie** tikėjimo **dalykus disputuoja**³².*
- 123) *Tamstos paliestas klausimas yra labai sunkus. **Apie tai**, kaip suderinti laisvą žmogaus valią su visų daiktų bei veiksmų priklausomumu nuo Dievo, smarkiai **disputavo** ir dar **tebedisputuoja** žymiausi **teologai**. Todėl nenusimink, jeigu ir Tamstai šis klausimas nebus visiškai aiškus. Stengsiuosi atsakyti, kaip galima aiškiau.*
- 124) *Ministras Speak pareiškia, kad jis **nedisputuoja su** didžiosiomis **valstybėmis dėl** jų **vaidmens** vadovybėje.*
- 125) *Aha, jau pažinau tą svečią! Taigi čia toks Pilypas, filosofas, itin šnairas ir kandus žmogus. Iš visko tyčiojasi. Gal verčiau jau sukti atgal? – Eikš, eikš, šaukia mano draugas užmatęs mane. Apsidžiaugė, atrodo. Sėskis, pasėdėsim, pilkis vyno. Čia ponas Pilypas, būkit pažįstami, jei dar ne... Sėdim jau trise, **jie** toliau **disputuoja dėl** vis dažnėjančio asmenybės **dvejinimosi** ekstremalioomis būties ir buities sąlygomis. Aš tik klausaus³³.*

126–128 pavyzdžiai (dar žr. 30), kur veiksmožodžio *disputuoti* kontentyvo objektas pasakomas galininku, rodo šio veiksmožodžio sąsają su *aptarti*, *ginčyti*, *kvestionuoti*.

- 126) *Taip, vis dar laikantis REBT'o, tu prieini tašką D. D – **disputuoti**, galbūt tai pats galingiausias terapisinis metodas, kada nors buvęs išrastas. Prieš kelis tūkstančius metų jį naudojo įvairūs fi-*

³² Dar plg. iš interneto: *Todėl ir **disputuota apie tai** ne vieną kartą.*

³³ Dar plg. pavyzdžius iš interneto: *S. Rapolionio doktorato gynimas buvo plačiai vertinamas už universiteto ribų. Jo **disputų** tekstus nusirašinėjo, iš jų mokėsi. Tai liudija šiuo metu žinomi 4 ištisi nuorašai [...]. Tokį S. Rapolionio populiarumą, anot autorės, lėmė tai, kad jis **disputavo** reformacijos židinyje, žymiausių reformacijos vadovų M. Liuterio ir P. Melanchtono akivaizdoje viena iš svarbiausių temų, **dėl kurių** buvo **disputuojama** dar keletą šimtmečių. **Dėl** šių keturių **punktų** buvo **disputuota** tiek daugelyje ankstesnių bažnyčios susirinkimų, tiek ir paskutiniajame [...], ir buvo prieita beveik tokia pat nuomonė.*

losofai iš Azijos, Graikijos ir Romos. D **disputuoja** (ginčija) iracionalių minčių klausimus ir dvejonas.

- 127) Pirmasis, o kai kuriais atvejais, svarbiausias metodas, **disputuojant** iracionalias **mintis**, yra vadinamas realiu arba empiriniu metodu, nes tos mintys yra nukreiptos prieš socialinę tikrovę ir neatitinka gyvenimiškų faktų. Jeigu tu šių minčių užsispyręs laikysiesi, tai jos pakenks. Panašiai tu gali realistiškai ir empiriškai **disputuoti** kai kurias pagrindines minčių išdavas, kurias esi linkusi padaryti, kai sakai: „Mano mylimasis žūt būt privalo mane mylėti“.
- 128) Vaclovas Pudloviskis. Žinoma tik tiek, kad jis Vilniuje parašė, išleido ir **disputavo** savo tezes „Thèses mundae ad mentem F. Joan. Duns Scoti Doct. Subt. conscriptae et in“.

7. Apibendrinimas ir išvados

Išnagrinėti 600 pavyzdžių su skirtingomis *diskutuoti* arba *disputuoti* formomis iš DLKT arba interneto rodo šių veiksmažodžių valentingumo panašumus ir skirtumus. Pripažįstant, kad reikšmės neturi griežtų ribų (Gudavičius 2013: 71), ir manant, kad predikato reikšmė aiškėja sakinyje ir sakinio semantinė struktūra rodo tam tikrą situacijos interpretaciją, valentingumo aspektu skirtingos kelios *diskutuoti* reikšmės: ‘1. pokalbyje, diskusijoje keistis, dalintis nuomonėmis, požiūriais’, ‘2. turėti nuomonę, požiūrį tam tikru klausimu, tema’, ‘3. argumentuotai kalbėtis, ginčytis, nesutarti, siekiant su(si)tarimo tam tikru klausimu, tema’, ‘4. išsamiai kalbėti, aptarti, svarstyti tariantis tarpusavyje; ginčyti’.

Tais atvejais, kai *diskutuoti* vartojamas reikšme ‘1. pokalbyje, diskusijoje keistis, dalintis nuomonėmis, požiūriais’ ir jo agentą atitinkantis subjektas pasakomas daiktavardžio ar daiktavardiškai vartojamo žodžio daugiskaitos forma, jis yra vienvalentis (*Žmonės vėl tarpusavyje diskutuoja*). Divalentis *diskutuoti* ‘1. pokalbyje, diskusijoje keistis, dalintis nuomonėmis, požiūriais’ valdo būtinąjį agentyvą subjektą ir komitatyvą atitinkantį netiesioginį objektą, reiškiamą prielinksnio *su* konstrukcija (*Jonas diskutuoja gatvėje su praeiviais*).

Sintaksiniai būtinieji divalencio *diskutuoti* ‘2. turėti nuomonę, požiūrį tam tikru klausimu, tema’ aktantai pasakomi perceptyvaus subjekto vardininku (arba kitu derinamuoju linksniu) ir netiesioginio objekto prielinksnio *su* konstrukcija, atitinkančia komitatyvinį kontentyvą (*Jonas diskutuoja su autoriaus interpretacija*).

Trivalentis *diskutuoti* ‘3. argumentuotai kalbėtis, ginčytis, nesutarti, siekiant su(si)tarimo tam tikru klausimu, tema’ reikalauja agento subjekto, komitatyvo ir kontentyvo funkcijas atitinkančių netiesioginių objektų. Sakinyje komitatyvas reiškiamas būtinąja prielinksnio *su* konstrukcija, o kontentyvas fakultatyviai pasakomas prielinksnio *apie* arba *dėl* konstrukcija (*Onutė diskutuoja su ekonomė apie kopūstus / dėl mitybos principų*). Pastarąsias gali pavaduoti šalutinis sakinio dėmuo arba polinksniškasis klausimu, tema ar pan. Tais atvejais, kai šia reikšme vartojamo *diskutuoti* subjektas pasakytas agentą atliepiančia žodžio daugiskaitos forma, *diskutuoti* yra divalentis, t. y. [A, Con] (*Moterys diskutuoja apie kopūstus / dėl mitybos principų*).

Diskutuoti, vartojamo reikšme ‘4. išsamiai kalbėti, aptarti, svarstyti tariantis tarpusavyje; ginčyti’, sintaksiniai aktantai pasakomi subjekto daugiskaitos vardininku ir tiesioginio objekto galininku; semantinis valentingumas – [A, Con].

Tyrimas parodė, kad *diskutuoti* pavyzdžiuose viena raiška, t. y. subjekto vardininkas, netiesioginio objekto *su* konstrukcija, gali atitikti dvi semantines funkcijas ([A] vs. [Pcp]; [Com] vs. [Con_{com}]) arba viena semantinė funkcija, t. y. Con, – kelias objekto raiškas (objekto galininkas, prielinksnio *apie* ir *dėl* konstrukcija, polinksniškasis klausimu, tema, šalutinis sakinio dėmuo).

Iš negausiai rastų pavyzdžių su *disputuoti* paaiškėjo, kad galimos kelios šio veiksmažodžio reikšmės valentingumo aspektu. Divalentis *disputuoti* '1. dispute keistis, dalintis nuomonėmis, požiūriais' valdo būtinajį agento subjektą ir komitatyvą atitinkantį netiesioginį objektą, reiškiamą prielinksnio *su* konstrukcija (*Jonas disputuoja su profesoriumi angliškai*). Divalentis *disputuoti* '2. ginčyti, kvestionuoti, ar kažkas yra tiesa' ar pan. sintaksiniai aktantai pasakomi subjekto vardininku ir tiesioginio objekto galininku; semantinis valentingumas – [A, Con] (*Jonas disputavo tezes*). Trivalentis *disputuoti* '3. ginčytis, nesutikti' ar pan. reikalauja agento subjekto, komitatyvo ir kontentyvo funkcijas atitinkančių netiesioginių objektų. Sakinyje komitatyvas reiškiamas būtinajį prielinksnio *su* konstrukcija, o kontentyvas fakultatyviai pasakomas prielinksnio *apie* arba *dėl* konstrukcija (*Moterys disputuoja su vyrais apie tikėjimą / dėl jų vaidmens visuomenėje*). Pastarąsias gali pakeisti polinksniškasis *klausimu*, *tema* ir pan., šalutinis sakinio dėmuo³⁴.

Šaltiniai ir naudota literatūra

- BLKŽ – *Bendrinės lietuvių kalbos žodynas*, red. kolegija D. Liutkevičienė, D. Murmulaitytė, V. Sakalauskienė, A. Gritėnienė, A. Gaidienė, D. Daugirdienė, L. Jonušys, vyr. red. D. Liutkevičienė. Vilnius: Lietuvių kalbos institutas, 2013–2022. Prieiga internete: <https://ekalba.lt/bendrines-lietuviu-kalbos-zodynas/>.
- Bußmann H. 2002. *Lexikon der Sprachwissenschaft*. Stuttgart: Alfred Kröner Verlag.
- CAMBRIDGE – *Cambridge Advanced Learner's Dictionary*, e. variantas. Prieiga internete: <https://dictionary.cambridge.org>.
- COLLINS – *Collins English Dictionary*, e. variantas. Prieiga internete: <http://www.collinsdictionary.com>.
- Čižik-Prokaševa V. 2024. Daiktavardžio *neapykanta* ir su juo semantiškai susijusių žodžių valentingumas dabartinėje lietuvių kalbos (rašto) kalboje. *Taikomoji kalbotyra* 21, 158–177. DOI: <https://doi.org/10.15388/Taikalbot.2024.21.10>.
- DLKG 1996. Ambrasas, V. (red.), *Dabartinės lietuvių kalbos gramatika*. Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidykla.
- DLKT – *Dabartinės lietuvių kalbos tekstynas*. Prieiga internete: <http://tekstynas.vdu.lt/tekstynas/>.
- DLKŽ – *Dabartinės lietuvių kalbos žodynas*, 8-asis patais. ir papild. leidimas, vyr. red. St. Keinys, e. variantas. Vilnius: Lietuvių kalbos institutas, 2021. Prieiga internete: <https://ekalba.lt/dabartines-lietuviu-kalbos-zodynas/>.
- Drukteinis A. 2007. Sakinio semantinių struktūrų ryšiai ir semantinių funkcijų hierarchija. *Res humanitariae* 2, 7–33. Prieiga internete: <https://www.lituanistika.lt/content/20481>.
- Drukteinis A. 2009. Semantinės sakinių struktūros su sinkretinės reikšmės predikatais. *Res humanitariae* 6, 24–41.
- DUDEN – *Deutsches Universalwörterbuch*. Prieiga internete: <https://www.duden.de/woerterbuch>.
- Google – Paieškos sistema *Google*, kuria remtasi interneto tekstams naršyti. Prieiga internete: <https://www.google.lt>.
- Gudavičius A. 2013. Žodžio semantinė struktūra nominacijos požiūriu. *Filologija* 18, 70–85.
- Hentschel E., Weydt H. 1994. *Handbuch der deutschen Grammatik*, 2. Aufl. Berlin, New York: De Gruyter.
- KP2 (S2) 2003. *Kalbos patarimai. Sintaksė: prielinksnių ir polinksnių vartojimas* (S2), sud. Rita Miliūnaitė. Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas.
- LKG 1976. Ulvydas, Kazys (red.), *Lietuvių kalbos gramatika 3 (Sintaksė)*. Vilnius: Mokslas.
- LKŽ – *Lietuvių kalbos žodynas* 1–20 (1941–2002), red. kolegija G. Naktinienė, J. Paulauskas, R. Petrokienė, V. Vitkauskas, J. Zabarskaitė, vyr. red. G. Naktinienė, e. variantas. Vilnius: Lietuvių kalbos institutas, 2008 (atnaujinta versija, 2018). Prieiga internete: <https://ekalba.lt/lietuviu-kalbos-zodynas/>.
- LLVV – *Latviešu literārās valodas vārdnīca* 1972–1996. 1.-8. Sēj. Aut. kol. Rīga: Zinātne. 1972–1996. Prieiga internete: <http://www.tezaurs.lv/llvv/>.

³⁴ Straipsnio autorė dėkinga recenzentams už vertingas pastabas.

- MLVV – *Mūsdienu latviešu valodas vārdnīcas interneta versija 2004–2014*. Red. I. Zuicena, LU Latviešu valodas institūts. Šobrīd internetā pieejami šķirkļi, kas sākas ar A–Ļ. Prieiga internete: <http://www.tezaurs.lv/mlvv/>.
- ND – Miliūnaitė R., Aleksaitė A. *Lietuvių kalbos naujažodžių duomenynas* [Tęstinis internetinis žinynas nuo 2011 m.], sud. R. Miliūnaitė. Vilnius: Lietuvių kalbos institutas. Prieiga internete: <https://ekalba.lki.lt/naujazodziai>.
- OXFORD – *Oxford Learner's Dictionaries*, e. variantas. Prieiga internete: <https://www.oxfordlearners-dictionaries.com/>.
- PBLKG 2024. Balčiūnienė A., Drukteinis A., Kazlauskaitė R., Vaskelienė J. *Praktinė bendrinės lietuvių kalbos gramatika*. Vilniaus universiteto leidykla. Prieiga internete: <https://www.knygynas.vu.lt/praktine-bendrine-lietuviu-kalbos-gramatika>.
- SEM – *Русский семантический словарь* [Russkij semantičeskij slovar’], e. variantas. Prieiga internete: <https://www.slovary.ru/default.aspx?s=0&p=235>.
- Sližienė N. 1994 (= LKVJŽ). *Lietuvių kalbos veiksmažodžių junglumo žodynas 1*. Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidykla.
- Sližienė N. 2004 (= LKVJŽ). *Lietuvių kalbos veiksmažodžių junglumo žodynas 2(2)*. Vilnius: Lietuvių kalbos instituto leidykla.
- SŽ – Lyberis Antanas. *Lietuvių kalbos sinonimų žodynas, 2-asis patais. leidimas*, Vilnius: Lietuvių kalbos institutas, 2002, e. variantas, 2015. Prieiga internete: <https://ekalba.lt/sinonimu-zodynas/>.
- Šukys J. 1998. *Lietuvių kalbos linksniai ir prielinksniai: vartosena ir normos*. Kaunas: Šviesa.
- TSO – *Толковый словарь Ожегова*. Prieiga internete: <https://slovarozhegova.ru/>
- TSU – *Толковый словарь Ушакова*. Prieiga internete: <https://ushakovdictionary.ru>.
- TSE – *Толковый словарь русского языка Ефремовой*. Prieiga internete: <https://www.efremova.info/>.
- TŽŽ – *Tarptautinių žodžių žodynas*, red. D. Svetikienė. Vilnius: Alma littera, 1985.
- ŽPT – *Žodžių prasmių tinklas*, Vilnius: Lietuvių kalbos institutas, 2021. Prieiga internete: <https://ekalba.lt/zodziu-prasmiu-tinklas/?p=1>.

*Įteikta 2025 m. rugpjūtį
Priimta 2025 m. rugsėjį*